

2014
ročník 66

10

9 770011 232004 1 10

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

Cena 40 Kč

- 343** ..... TÉMA
RDA – nová katalogizační pravidla
✦ Jarmila Přibyllová, Jaroslava Svobodová
- 348** ..... AUTOMAT KNIHOVNA s Ing. Lukášem Budínským, vedoucím oddělení IT Knihovny Univerzity T. Bati ve Zlíně „Kdyby se uživatelské prostředí řídilo tím, co chtějí čtenáři, tak bychom knihovní systémy ani nepoznali...“ ✦ Jan Kaňka
- 351** ..... Potřebujeme akviziční semináře?
✦ Denisa Szaflnerová
- 355** ..... Směr Berlín aneb Ze studijní cesty SDRUK ČR do německých knihoven ✦ Jan Kaňka
- 359** ..... Kramerius v Krajské knihovně Karlovy Vary
✦ Michaela Němcová, Nikola Zamazalová, Martin Gruber
- 361** ..... Sbírkové fondy v knihovnách muzeí a galerií
✦ Alena Petruželková
- 363** ..... ZE ZAHRANIČÍ
– Gramotnost pro všechny ✦ Hana Ferdová
– Český knihovník (málem) u řeky Zambezi ✦ Karel Sosna
- 366** ..... ZE ČTENÁŘOVA DENÍKU...
Otevřené zpovědi okolo piva a jídla ✦ Eva Husáková
- 368** ..... KNIHOVNÁM V MALÝCH OBCÍCH
Setkání jihočeských starostů a knihovnic v obci Kovářov u Milevska ✦ Ivana Troupová
- 369** ..... Česká poezie od roku 2000 do současnosti
– Poznámky k české literatuře pro děti a mládež ✦ Pavel Šidák
- 376** ..... PSALO SE JINDE
- 377** ..... LITERÁRNÍ VÝROČÍ na listopad
- 378** ..... SYLVA ŠIMSOVÁ SE HLÁSÍ Z ANGLIE
- 379** ..... ZE SVĚTA
- 380** ..... NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR

- 1 Knihovna Braniborské technické univerzity – detail schodiště (str. 355)
2 Kramerius v KK Karlovy Vary (str. 359)
3 Poznámky k české literatuře pro děti a mládež (str. 369)

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
Tel.: 312 813 154 (Lenka Šimková)
Tel.: 312 813 138 (Olga Vašková)
e-mail: ctenar@svkkl.cz; ctenar.vaskova@svkkl.cz;
redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

Ing. Jiří Mika (předseda), PhDr. Ladislav Kurka,
Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter,
Mgr. Renáta Salátová, Jiřina Soukupová,
PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: SERIFA, spol. s r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
A.L.L. production, s. r. o., Ve Žlábku 1800/77, Hala 7A,
193 00 Praha 9 – Horní Počernice,
tel.: 234 092 811 (sekretariát), e-mail: info@predplatne.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s.

– drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ s. r. o.;
B. Weleminová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím
poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou
s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojičíslo 60 Kč)

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34,
tel.: 00421-02 49 111 203, fax: 00421-02 49 111 209,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 1,992 €, roční předplatné 22,572 €
(dvojičíslo 2,656 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
veřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 6. 10. 2014.
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- ✦ TOPIC: RDA – new cataloguing rules
Jarmila Přibyllová, Jaroslava Svobodová |343
- ✦ AUTOMATIC LIBRARY with Lukáš Budínský, IT Department Head at the Tomáš Baťa University Library in Zlín: „If the user environment was based on what readers want, we would not even recognize library systems...“ *Jan Kaňka* |348
- ✦ Do we need acquisition seminars? From the 24th annual meeting of acquisitions staff in Zlín *Denisa Szaflnerová* |351
- ✦ Towards Berlin, or From a Czech Libraries Association study trip to German libraries *Jan Kaňka* |355
- ✦ Kramerius at the Karlovy Vary Regional Library *Michaela Němcová, Nikola Zamazalová, Martin Gruber* |359
- ✦ Collection fonds at museum and gallery libraries *Alena Petruželková* |361
- ✦ FROM ABROAD |363
– Literacy for everyone *Hana Ferdová*
– A Czech librarian (almost) at the River Zambezi *Karel Sosna*
- ✦ READER'S DIARY: Open confessions on beer and food *Eva Husáková* |366
- ✦ LIBRARIES IN SMALL MUNICIPALITIES: Meeting between South Bohemian mayors and librarians in Kovářov *Ivana Troupová* |368
- ✦ Czech poetry from 2000 to the present – Notes on Czech literature for children and young people *Pavel Šidák* |369
- ✦ REGULAR FEATURES

AUS DEM INHALT

- ✦ THEMA: RDA – neuen Katalogisierung Regeln
Jarmila Přibyllová, Jaroslava Svobodová |343
- ✦ AUTOMAT BIBLIOTHEK mit Ing. Lukáš Budínský, dem IT-Abteilungsleiter in der Bibliothek der Tomas Bata Universität in Zlín: „Wenn man die Benutzerumgebung damit regiert hätte, was die Leser wollen, dann hätten wir überhaupt keine Bibliothekssysteme kennengelernt...“ *Jan Kaňka* |348
- ✦ Brauchen wir Akquisitionseminare? Aus dem 24. Jahrgang der Erwerber in Zlín *Denisa Szaflnerová* |351
- ✦ Die Richtung nach Berlin oder Aus der Studienreise SDRUK ČR in die deutschen Bibliotheken *Jan Kaňka* |355
- ✦ Kramerius in der Regionalbibliothek in Karlsbad *Michaela Němcová, Nikola Zamazalová, Martin Gruber* |359
- ✦ Sammlungsfonds in Museum- und Galeriebibliotheken *Alena Petruželková* |361
- ✦ AUS DEM AUSLAND |363
– Die Lesefähigkeit für allen *Hana Ferdová*
– Ein tschechischer Bibliothekar (fast) bei dem Fluss Sambesi *Karel Sosna*
- ✦ AUS DEM LESERTAGESBUCH: Offenen Beichten über Bier und Essen *Eva Husáková* |366
- ✦ FÜR DIE BIBLIOTHEKEN IN KLEINEN DÖRFEN: Ein Treffen der südböhmischen Bürgermeister und Bibliothekarinnen im Dorf Kovářov *Ivana Troupová* |368
- ✦ Tschechische Poesie seit 2000 bis Gegenwart – Bemerkungen zur tschechischen Literatur für Kinder und Jugend *Pavel Šidák* |369
- ✦ STÄNDIGE SPALTEN

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, v době, kdy podle kalendáře oficiálně začíná podzim, připravujeme v redakci již druhé podzimní číslo časopisu. Říjnový *Čtenář* tak vzniká ve víru tradičních akcí, na kterých naše redakce nechýbí, ale které ještě nestihá reflektovat písemně, takže na zprávu z konference Knihovny současnosti v Olomouci, udílení cen Knihovna roku a další reporty se můžete těšit až v listopadu. Přesto některými náměty již přispíváme k tomu, co se aktuálně na zmíněných akcích a v knihovnických kruzích probírá. Jiné příspěvky se naopak týkají událostí starších dat, protože ale informace v nich zahrnuté mají dlouhodobou hodnotu, zařazujeme i je.

Z aktuálních témat jsou to určitě pravidla RDA, kterým byla věnována také jedna programová sekce na olomoucké konferenci. Proto vám přinášíme článek se základními informacemi o tomto standardu, který se dotkne také katalogizační praxe v České republice. Dále bych ráda opakovaně upozornila na rubriku Automat Knihovna, která se bohužel v našem časopise chýlí ke konci, ale od svého začátku přinesla velmi zajímavé pohledy, názory a zkušenosti odborníků, kteří se v knihovnách zabývají technologiemi a technickými řešeními s nimi spjatými. Tvůrce rubriky Jan Kaňka připravil tentokrát do jednoho čísla i další poutavý materiál, a to o cestě SDRUK do německých knihoven.

V nedávné anketě *Čtenáře* se objevily také žádosti o více literárních témat. V říjnovém čísle nabízíme další článek Pavla Šidáka věnovaný české literatuře, konkrétně poezii a publikacím pro děti a mládež.

Dvě na první pohled rozdílné knížky se dostaly do rubriky *Ze čtenářova deníku*. Jak se ale sami můžete dočíst – otevřeně zpovědi okolo piva a jídla mají leccos společného.

Na závěr už jen jedno malé, ale důležité upozornění. Rozhodli jsme se opět po roční pauze vyhlásit fotosoutěž *Čtenáře*, tentokrát na téma *Knihovna jako obývací místnost – obce*. Podrobnější informace naleznete na zadní stránce obálky a dále uvedených místech. Budeme se velmi těšit na vaše fotografie, které by naopak měly v příštím roce obsadit titulní obálky časopisu.

Krásný podzim přeje

Lenka Šimková

Národní technická knihovna v Praze pořádá **22. 10. 2014** sedmý ročník **Konference o šedé literatuře a repozitářích**. Konference navazuje na předchozí Semináře ke zpřístupňování šedé literatury. Pro letošní ročník bylo zvoleno obecnější téma *Hodnota šedé literatury*, aby mohly zaznít příspěvky pokrývající všechny důležité aspekty práce se šedou literaturou a s digitálními repozitáři pro publikace, dokumenty a data. Těšit se můžete na přednášky spojené s klasickou šedou literaturou, ale i s výzkumnými publikacemi a daty. Nebudou chybět prezentace ze zahraničí ani právní příspěvky. Více informací na http://nusl.techlib.cz/index.php/7_rocnik_seminare.

KISK FF MU a ÚISK FF UK pořádají odbornou akci **INFODAYS 2014**, která se bude konat ve dnech **5.–7. 11. 2014** v prostorách Impact Hub Praha. Program bude rozdělen na dvě části: první den bude určen účastníkům z řad odborné veřejnosti se zájmem o další směřování studijních programů knihovnických škol. Druhý a třetí den bude určen studentům knihovnických škol – 6. 11. bude program zaměřen na knihovní softwar, 7. 11. bude hlavní náplní programu profesní a osobní rozvoj studentů a čerstvých absolventů a možnosti co nejlepšího uplatnění na trhu práce. Registrace, detailní program a další informace jsou na www.infodays.cz.

SKIP ČR, Národní archiv a Národní knihovna ČR pořádají 15. konferenci **Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě**, která se uskuteční **26. a 27. 11. 2014**. Místem konání je konferenční sál Národního archivu v Praze 4 – Chodovec. Konference je věnována problematice spolupráce archivů, knihoven, muzeí, galerií a památkové péče při využívání informačních a komunikačních technologií pro ochranu a zpřístupnění kulturního dědictví. Stránky s dalšími informacemi a programem jsou na adrese <http://goo.gl/95TLyL>.

NEUŠLO NÁM

Dne 23. 9. 2014 Poslanecká sněmovna definitivně schválila novelu autorského zákona, která (mimo jiné) obsahuje problematiku nakládání s osiřelými díly. Novela v době uzávěrky *Čtenáře* čeká na podpis prezidenta a na zveřejnění ve sbírce zákonů. Postup projednávání viz <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=70>.

RDA – nová katalogizační pravidla

Podpora zastaralých Anglo-amerických katalogizačních pravidel (AACR2R) byla ukončena již v roce 2009, a proto již několik let upozorňujeme na plánovanou změnu. Standard RDA postupně přijaly či se chystají přijmout velké knihovny v USA i v Evropě, které jsou pro nás významným zdrojem při přebírání záznamů. Z tohoto důvodu i Česká republika postupně přejde k pravidlům RDA.

ZÁKLADNÍ INFORMACE O RDA

RDA (Resource Description and Access) je nový standard pro popis dokumentů, který má nahradit dosavadní nejrozšířenější pravidla AACR2R. Vývoj nových pravidel probíhal od roku 2005 a verze považovaná za definitivní byla publikována roku 2010. Po testování (což znamenalo několik měsíců praktické katalogizace v „živých“ databázích, i tak velkých jako např. OCLC nebo katalog Library of Congress) bylo sice rozhodnuto provést v pravidlech řadu úprav, ale některé testující knihovny se rozhodly v popisu podle RDA pokračovat.

Od roku 2013 podle RDA popisují tři největší knihovny v USA (Library of Congress, National Agricultural Library a National Library of Medicine). V Německu, Rakousku a německy mluvící části Švýcarska nyní probíhají přípravy a s popisem podle RDA se začne v roce 2015.

Pravidla byla sice od počátku koncipována jako kompatibilní s AACR2R, ale vycházejí především z modelů FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records) a FRAD (Functional Requirements for Authority Data). Tomu odpovídá i struktura RDA – pravidla jsou rozdělena do několika sekcí odpovídajících těmto modelům. (Popis obou modelů je k dispozici na stránkách IFLA <http://www.ifla.org/publications/587>.)

V první části RDA obsahují podrobné instrukce pro popis atributů (vlastností) jednotlivých entit; souhrn těchto entit by měl jednoznačně charakterizovat popisovaný dokument. V druhé části pravidla stanovují způsob zápisu vztahů mezi těmito entitami.

RDA jsou rozdělena na 10 oddílů (sekcí).

Oddíl 1 se zabývá popisem atributů provedení (fyzická podoba vyjádření) a jednotek (exemplářů).

Provedení je v zásadě to, co jsme byli zvyklí považovat za „popisnou jednotku“ – např. určité vydání knihy, vydané konkrétním nakladatelem, s určitým počtem stran atd.

Pojem *jednotky* (exempláře) používáme i dnes – je to „knihovní jednotka“, fyzický kus, který má své přírůstkové číslo, svoji signaturu, místo ve skladišti, který je možno vypůjčit atd. Z hlediska bibliografického popisu nás u novodobých dokumentů obvykle nezajímá, údaje o exemplářích nebývají v těchto případech součástí bibliografického záznamu a evidují se jiným způsobem (v závislosti na používaném systému).

Oddíl 2 se zabývá popisem atributů *díla* (dílo se zde chápe jako abstraktní entita – intelektuální nebo umělecký výtvor) a *vyjádření* (intelektuální nebo umělecká realizace díla). Charakteristiky toho, co z pohledu FRBR a RDA jsou dva různé pojmy, jsme byli zvyklí uvádět v rámci unifikovaného názvu (v AACR2R to byla kapitola 25).

Dílo podle RDA znamená skutečně abstraktní pojem, není to totéž co „originál“. Toto „dílo“ se pak projevuje v různých „vyjádřeních“ – to už je konkrétní podoba díla: textová, zhudebněná, filmová, v určitém jazyce (v originále nebo v překladu) apod.

Oddíl 3 se týká popisu atributů *osob, rodin a korporací* (včetně konferencí).

Jedná se o entity, které mají určité spojení s daným dokumentem. I tyto entity mají být charakterizovány natolik jednoznačně, aby nemohlo dojít k záměně. RDA obsahují soubor instrukcí pro zápis těchto údajů i pro doporučenou podobu jména.

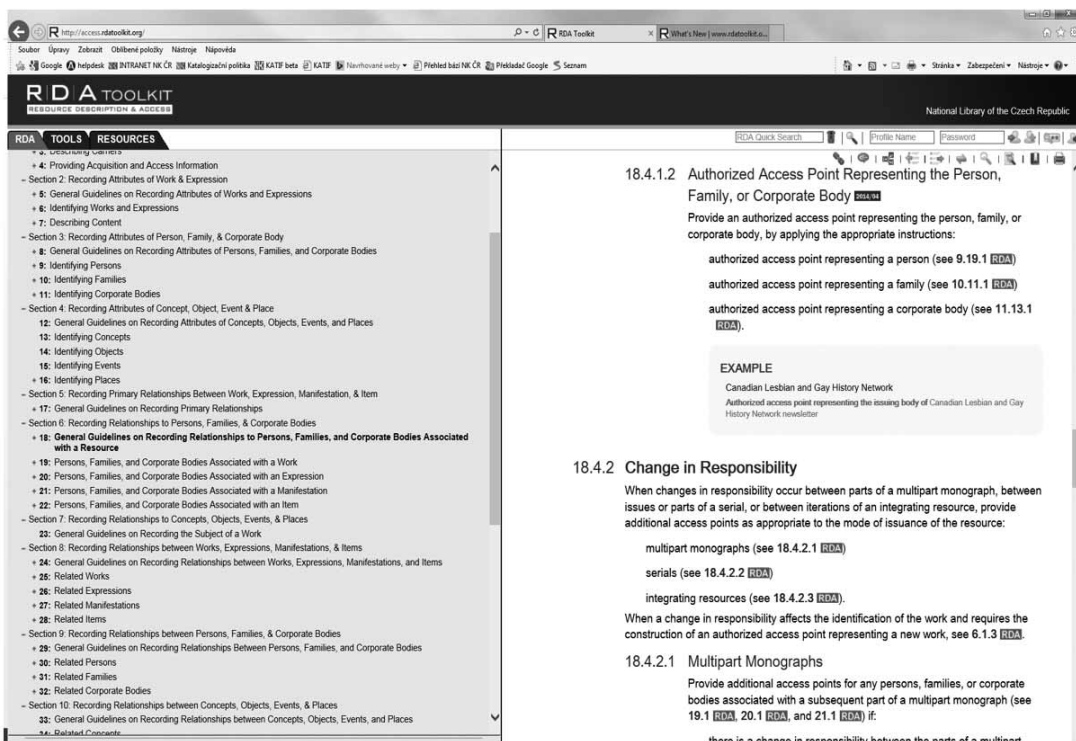
Atributy osob, rodin a korporací známe z pravidel AACR2R jako pravidla 22 (Personální záhlaví) a 24 (Korporativní záhlaví) – jedná se tedy v podstatě o pravidla pro autoritní záznamy.

Oddíl 4 čeká na dopracování a bude se zabývat entitami, které spadají převážně do problematiky věcného zpracování.

Oddíly 5–10 se pak zaměřují na **způsob zápisu vztahů** mezi entitami. Například je-li osoba přímým autorem nebo jestli měla jiný podíl na vzniku dokumentu (editor, překladatel apod.) nebo je-li předmětem popisovaného díla; případně lze zaznamenávat i vztahy mezi díly (překlad, parodie, parafráze, film na námět románu...).

Touto problematikou se v AACR2R zabývala převážně kapitola 21 (Volba selekčních údajů).

Řada formulací i celých jednotlivých pravidel pro popis byla převzata téměř doslova z AACR2R, ale byla seřazena tak, aby odpovídala logice FRBR a umožňovala v budoucnosti správně strukturované („FRBRizované“) zobrazení, což by mělo za ideálních podmínek přispět k lepší orientaci čtenářů v katalogu.

RDA obsahují oproti AACR2R mnohem více tzv. alternativních (volitelných) pravidel – pro praxi to znamená, že katalogizační agentury by si pro zachování jednotnosti popisu měly v těchto případech určit, která z volitelných pravidel budou platit. Země, které již pravidla RDA přijaly, si zároveň budují i svoji katalogizační politiku, což v podstatě znamená vlastní systém interpretací.

Interpunkce není součástí pravidel jako takových. Teoreticky RDA vycházejí z toho, že určují pouze údaje, které se budou zapisovat, a jejich formu. Výstupní zobrazení je čistě věcí příslušné instituce a interpunkce je součástí výstupního zobrazení. V příloze D (Syntaxe popisných údajů) se ovšem pro prezentaci údajů nabízí interpunkce ISBD.

Také v samotném textu RDA je v příkladech, kde se interpunkci nelze vyhnout (např. zápis doplňků u konferencí), použita interpunkce ISBD a je používána i v záznamech knihoven, které se nově popisují podle RDA. Pro nás to znamená, že bude třeba znát – a zahrnout do interpretací – nejen RDA, ale i ISBD.

Změnou týkající se všech částí záznamu je zápis bibliografických údajů přesně tak, jak se vyskytují na zdroji, tj. žádné zkracování slov, výpustky, nahrazování slovních vyjádření číslicemi, opravy nepřesností a chyb tisku.

Zásadní odlišností v nových pravidlech je zcela jiný přístup k popisu druhu dokumentu – dřívější možnost označení jediným výrazem (tedy: **buď** kartografický dokument, **nebo** elektronický dokument apod.) byla nahrazena třemi hledisky, z nichž se k dokumentu přistupuje – typ *obsahu*, typ *média*, typ *nosiče*.

Došlo i k rozšíření „nakladatelských údajů“ – ty byly v pravidlech RDA rozděleny do samostatných kategorií, nově je oddělený zápis pro vytvoření díla, vydání, distribuci, výrobu a datum copyrightu.

Kromě toho byly v RDA oproti pravidlům AACR2R provedeny další změny v případech, kdy dosavadní pokyny pro volbu/zápis údajů byly vyhodnoceny jako zastaralé nebo nevyhovující.

Potřebám RDA byl přizpůsoben i formát MARC 21. Nejvýraznějšími změnami bylo přidání nových polí 264, 336, 337 a 338:

- pole 264 umožňuje zapisovat údaje o nakladateli, distribuci, tisku atd. v dostatečně strukturované podobě, nahrazuje pole 260,
- pole 336, 337 a 338, která umožňují podle požadavků RDA přesněji určit druh dokumentu, nahrazují dosavadní podpole \$h v poli 245.

V záznamech popsaných podle RDA bude tedy jiná nejenom podoba některých údajů, budou se v nich vyskytovat i jiná pole než v záznamech popsaných podle AACR2R (nová pole jsou natolik podrobnější, že není možné jednoduše zkonvertovat údaje – dosavadní obsah pole 260 nelze jednoznačně převést do některého konkrétního pole 264 s příslušným indikátorem; právě tak existuje vždy několik variant, jak údaj z 245 \$h „rozložit“ do polí 336, 337 a 338).

Přechod na RDA řeší v současné době jen MARC 21. Formát UNIMARC zápis podle RDA neumožňuje. V souvislosti s přechodem na RDA proto doporučujeme knihovněm pracujícím s formátem UNIMARC přechod na MARC 21.

Úplný text RDA zprostředkovává online RDA Toolkit. Přístup k úplnému textu je placený, pro jednoho uživatele platí v současné době cena 161 euro za rok, za každého dalšího uživatele v rámci jedné instituce se přičítá částka o něco menší.

V rámci Toolkitu jsou k dispozici i další užitečné zdroje informací, z nichž některé jsou přístupné bezplatně. Patří k nim mapování jednotlivých pravidel RDA vůči konkrétním polím formátu MARC 21 (a naopak), ukázky záznamů popsaných podle RDA nebo katalogizační politika (bývalé „interpretace“) některých velkých katalogizačních agentur.

Levnější alternativou přístupu k RDA je jejich tištěná verze, jejíž cena se pohybuje kolem 160 dolarů. Jejich nedostatkem je ale neaktuálnost, protože RDA se pravidelně několikrát ročně aktualizují a doplňují.

Online verze pravidel je tedy pro praktické používání vhodnější. Kromě toho RDA již při svém vzniku počítala s použitím online a obsahují velké množství hypertextových odkazů, kterými jsou jednotlivá pravidla navzájem propojena – což značně ztěžuje práci s knižní podobou pravidel, protože uživatel je nucen často listovat a „přeskakovat“ mezi různými kapitolami.

Překlad pravidel RDA do češtiny zatím není plánován. Bude-li nutno pracovat s celým textem pravidel, budeme používat anglickou verzi.

RDA V ČESKU

V České republice byl termín přechodu na RDA stanoven na duben 2015.

Na jednání Pracovní skupiny pro jmenné zpracování, která stanovuje a řídí katalogizační politiku v Česku, byl dne 21. 11. 2013 schválen harmonogram přechodu na RDA.

Byl připraven a schválen Minimální záznam RDA/MARC 21 pro textové monografické zdroje, který je základem pro spolupráci se Souborným katalogem ČR.

Pro praktickou katalogizaci v češtině vyjde v zimě 2014 základní materiál podobný příručce *Katalogizace ve formátu MARC 21*. Bude uspořádán podle polí formátu MARC 21 a budou v něm popsány základní pokyny pro zápis údajů podle pravidel RDA včetně českých interpretací a základní interpunkce.

Změny pravidel se projeví i v Souborném katalogu České republiky, a to jak v podobě přijímaných, tak stahovaných záznamů. Pro knihovny spolupracující se Souborným katalogem České republiky tak budou od jara 2015 platit následující instrukce:

1. Záznamy předávané do SK ČR do 31. 3. 2015 musí být zpracovány zásadně podle AACR2.
2. Od 1. 4. 2015 musí být do SK ČR dodávány nové záznamy (katalogizované de visu) zpracované podle RDA.
3. Záznamy z retrokonverze budou až do jejího skončení přijímány v AACR2R; tyto dávky musí být po dohodě zasílány zvlášť a výrazně označeny.
4. Vzhledem k tomu, že UNIMARC pro RDA nevyhovuje, bude jej SK ČR přijímat pouze po přechodné období, tj. 12 měsíců od zavedení RDA do české katalogizační praxe.
5. Záznamy, které budou po 1. 4. 2015 dodány do SK ČR v RDA, nebude SK ČR schopen vydávat ke sdílení v UNIMARCu v uspokojivé kvalitě.

Dne 25. 6. 2014 proběhlo další jednání pracovní skupiny, která schválila základní české interpretace: zachování principu hlavního záhlaví, používání a zapisování interpunkce ISBD, ale především stanovení interpretace pro uvádění autorů v bibliografickém záznamu.

Velmi zjednodušeně lze říct, že na rozdíl od AACR2R nebude již omezen počet přímých autorů uváděných v záznamu. Se zavedením RDA skončí „pravidlo tří“ a v bibliografickém záznamu budou zapísáni všichni autoři uvedení v hlavním prameni popisu (např. u tištěných zdrojů na titulní stránce).

Jednání pracovních skupin pro speciální druhy dokumentů je plánováno na podzim 2014.

Podrobnější informace a zápisy z jednání najdete na stránkách NK, Katalogizační politika, záložka RDA <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/rda>. Knihovny se tedy musí připravit na to, že změna katalogizačních pravidel sice přinese změny ve zpracování, ale pro uživatele to bude znamenat zlepšení vyhledávání a zpřístupnění zdrojů.

Ilustrativní příklady bibliografických záznamů podle AACR2R a RDA

1) Jednoduchý záznam dokumentu s chybou v názvu

AACR2R

020 \$a978-80-7453-447-8 (váz.)
040 \$aBOA001 \$bcze \$dABA001
1001 \$aKoteck, Marcel, \$d1978- \$7xx0164204 \$4aut
24510 \$aÚsměv [sic] v trní / \$cMarcel Koteck
24630 \$aÚsměv v trní
250 \$a1. vyd.
260 \$a[Týn nad Vltavou : \$bNová Forma, \$c2014]
300 \$a164 s. ; \$c21 cm

RDA

020 \$a978-80-7453-447-8 \$qváz.
040 \$aBOA001 \$bcze \$dABA001 \$erda
1001 \$aKoteck, Marcel, \$d1978- \$7xx0164204 \$e autor
24510 \$aÚsměv v trní / \$cMarcel Koteck
2461 \$iNázev má správně být: \$aÚsměv v trní
250 \$aPrvní vydání
264 1 \$a[Týn nad Vltavou] : \$b[Nová Forma], \$c[2014]
300 \$a164 stran ; \$c21 cm
336 \$atext \$2rdacontent
337 \$abez media \$2rdamedia
338 \$asvazek \$2rdacarrier

2) Složitější záznam s unifikovanými názvy

AACR2R

020 \$a978-80-7483-019-8 (váz.)
040 \$aOLA001 \$bcze \$dABA001
0411 \$acze \$hfre
1001 \$aMolière, \$d1622-1673 \$7jn19981001860 \$4aut
24010 \$aFourberies de Scapin. \$lČesky
\$7aun2008454553
24510 \$aSkapinova šibalství ; \$bZtřeštětec / \$cMolière ;
[ilustrace Petr Urban]
260 \$aPraha : \$bArtur, \$c2014
300 \$a174 s. : \$bbarev. il. ; \$c19 cm
4901 \$aEdice D ; \$svs. 114
500 \$aZ francouzských originálů přeložili Svatopluk
Kadlec a František Vrba
7001 \$aKadlec, Svatopluk, \$d1898-1971
\$7jk01052449 \$4trl
7001 \$aVrba, František, \$d1920-1985 \$7jk01150960
\$4trl
70012 \$aMolière, \$d1622-1673. \$tÉtourdi. \$lČesky
\$7aun2014821397
74002 \$aZtřeštětec
830 0 \$aD (Artur)

RDA

020 \$a978-80-7483-019-8 \$qváz.
040 \$aOLA001 \$bcze \$dABA001 \$erda
0411 \$acze \$hfre
1001 \$aMolière, \$d1622-1673 \$7jn19981001860
\$e autor
24510 \$aSkapinova šibalství ; \$bZtřeštětec / \$cMolière ;
ilustrace Petr Urban
2641 \$aPraha : \$bArtur,s.r.o., \$c2014
300 \$a174 stran : \$b barevné ilustrace ; \$c19 cm
336 \$atext \$2rdacontent
337 \$abez media \$2rdamedia
338 \$asvazek \$2rdacarrier
4901 \$aEdice D ; \$svsazek 114
500 \$aZ francouzských originálů přeložili Svatopluk
Kadlec a František Vrba
7001 \$aKadlec, Svatopluk, \$d1898-1971
\$7jk01052449 \$epřekladatel
7001 \$aVrba, František, \$d1920-1985 \$7jk01150960
\$epřekladatel
7001 \$aUrban, Petr, \$d1960- \$7jn19990218106 \$eilu-
strátor
70012 \$aMolière, \$d1622-1673. \$tFourberies de Sca-
pin. \$lČesky \$7aun2008454553
70012 \$aMolière, \$d1622-1673. \$tÉtourdi. \$lČesky
\$7aun2014821397
74002 \$aZtřeštětec
830 0 \$aD (Artur)

3) Záznam s více autory

AACR2R

020 \$a978-80-87290-04-0 (GYLDEN : brož.)
040 \$aBOA001 \$bcze \$erda
24500 \$aNaléhavé situace v pediatrii / \$cVáclava
Adámková ... [et al.]
250 \$a2., upr. vyd.
260 \$a[Konice] : \$bGylden pro Nestlé Česko, \$c2014
300 \$a98 s. : \$bil. (některé barev.) ; \$c21 cm + \$e
1CD-ROM
7001 \$aAdámková, Václava \$7xx0070151 \$4aut

RDA

020 \$a978-80-87290-04-0 \$qGYLDEN \$qbrož.
040 \$aBOA001 \$bcze \$erda
1001 \$aAdámková, Václava \$7xx0070151 \$e autor
24510 \$aNaléhavé situace v pediatrii / \$c Václava
Adámková, Karin Malíčková, Jan Kvasnička,
Hana Benáková a Tomáš Zima
250 \$a2., upravené vydání
2641 \$a[Konice] : \$bGylden pro Nestlé Česko, \$c2014
300 \$a98 stran : \$bilustrace (některé barevné) ;
\$c21 cm + \$e 1CD-ROM
336 \$atext \$2rdacontent
337 \$abez média \$2rdamedia
337 \$apočítač \$2rdamedia
338 \$asvazek \$2rdacarrier
338 \$apočítačový disk \$2rdacarrier
7001 \$a Malíčková, Karin \$7 xxxxxxx \$e autor
7001 \$a Kvasnička, Jan \$7 xxxxxxx \$e autor
7001 \$a Benáková, Hana \$7 xxxxxxx \$e autor
7001 \$a Zima, Tomáš \$7 xxxxxxx \$e autor

„Kdyby se uživatelské prostředí řídilo tím, co chtějí čtenáři, tak bychom knihovní systémy ani nepoznali...“

→ **Pane kolego, váš originálně nazvaný příspěvek *Konec orientačního běhu v Knihovně Univerzity Tomáše Bati se na letošní konferenci INFORUM právem umístil mezi nejlépe hodnocenými. Ač to tak na první pohled nevypadá, jedná se o technologické téma – mohli byste je přiblížit?***

Již deset let, které v Knihovně UTB působím, se snažím posunout služby knihovny co nejlépe našim čtenářům. Pokouším se bourat, případně obcházet překážky, které mezi čtenáře a knihy v dobré vůli staví sami knihovníci. Věřím, že mít dokonale uspořádaný fond je snem každého katalogizátora, nicméně čtenářům připomíná řazení knih spíše noční múru. Z katalogu se na ně hrnou kódy jako 025.3/4, 821.111(73)-2 nebo 0/9-053.2 a jsou nuceni podle nich pobíhat po budově knihovny v zoufalé snaze se zorientovat.

Můj příspěvek na Inforu se věnoval tomu, jak jsme dokázali zapojením dvou nových služeb zjednodušit orientaci v prostorech Knihovny UTB. Dali jsme totiž knihovní katalog včetně interaktivní mapy fondu s rozmístěním všech knih čtenářům doslova do ruky.

První službou je mapa fondu integrovaná do knihovního katalogu. Čtenářům se po vyhledání konkrétní knihy u jednotek nabídne odkaz na umístění knihy v knihovně. Po kliknutí se zobrazí mapa s přesnou polohou v regále s popisem, jak knihu najít. Výhodou systému je kvalitní back office nástroj pro knihovníky, kde lze ihned reagoval na posuny fondu. Služba byla přijata velmi kladně a u výpůjčního pultu se knihovníci mohli začít věnovat odbornějším dotazům, než je určování severního a jižního křídla budovy. Ovšem k využití plného potenciálu ještě něco chybělo.

Čtenář si našel knihu na počítači v katalogu a poté si musel zapamatovat (či zakreslit) její polohu a doběhnout do regálu. Proč nevyužít velkého rozšíření chytrých telefonů?

Druhým dílkem je mobilní aplikace pro vyhledávání v knihovním katalogu UTB. Rozhraní OPAC katalogu je krajně nevhodné pro zobrazení na malých displejích a „oplývá“ řadou funkcí, které čtenáři neocení. Nejdůležitějším úkolem bylo tedy zjednodušit mobilní aplikaci na základní funkcionalitu. Čtenář si může v jednom poli vyhledat knihy a rovnou se mu zobrazí jejich dostupnost. V záznamu knihy je náhled obálky a detaily jednotlivých stránek. Zde přichází na řadu opět mapa fondu. Přímou v aplikaci si totiž může čtenář nechat zobrazit pozici knihy na mapě a s telefonem si pro ni ihned dojít.

Spojením těchto dvou služeb se nám podařilo téměř eliminovat jednu z překážek pro vyšší využívání fondu. Výsledkem jsou spokojení studenti a zároveň knihovníci ve službách. Ukázalo se, že zjednodušení není na ničí úkor. Knihovníci mohou nadále využívat komplexní knihovní katalog, zatímco čtenáři ocení okamžitý přístup k tomu, co potřebují – ke knihám.

→ **Zaujalo mne, že jste si jak mapu fondu, tak mobilní aplikaci pro hledání nechali vytvořit na zakázku formou komerční služby. Neměly by dnes být mobilní aplikace pro hledání v knihovnách standardním a povinným produktem v nabídce producentů automatizovaných knihovních systémů? A když už došlo na vývoj – neuvažovali jste o zapojení studentů vaší univerzity?**

Přemýšlím, zda je to otázka spíše do řad producentů, nebo knihovníků. Zcela určitě je patrná

LUKÁŠ BUDÍNSKÝ

působí již 10 let v Knihovně Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, kde je v současné době vedoucím oddělení informačních technologií. Hlavní náplní jeho činnosti je budování infrastruktury pro přístup k informačním zdrojům, rozvoj nadstavbových služeb, problematika zpřístupňování závěrečných kvalifikačních prací a tvorba nástrojů pro podporu vědy a výzkumu. Byl řešitelem řady projektů včetně implementace technologie SFX do služeb Knihovny UTB nebo nasazení systému DSpace jako trvalého úložiště závěrečných prací. V současné době se věnuje budování institucionálního repozitáře pro publikační činnost UTB, rozvoji discovery portálu Xerxes a prosazování nových technologií do služeb Knihovny.

Foto archiv Knihovny UTB

snaha producentů přizpůsobit prostředí nových služeb a systémů i pro mobilní zařízení. Například některé discovery systémy již mají responzivní design. Nicméně se obávám, že plnému nasazení a rozvoji mobilních rozhraní se brání i sami knihovníci. Přizpůsobení prostředí jde totiž ruku v ruce se zjednodušením, které knihovníci vidí neradi. Žiji v přesvědčení, že čím komplexnější prostředí a sofistikovanější nástroje, tím více kontroly nad fondem a kvalitnější vyhledávání. Velmi neradi se loučí s proximálními operátory, konspekty a dalšími vymoženostmi. A knihovní systémy vybírají a požadavky na rozvoj zadávají většinou právě knihovníci. Kdyby se uživatelské prostředí řídilo tím, co chtějí čtenáři, tak bychom knihovní systémy ani nepoznali.

Ano, o zapojení našich studentů do vývoje jsme intenzivně uvažovali a dokonce jsme měli již několik nabídek. Na Fakultě aplikované informatiky studuje celá řada nadaných studentů, kteří se zabývají vývojem mobilních aplikací. Nicméně z dlouhodobého hlediska je taková spolupráce složitá. Aplikace potřebují neustálý vývoj, aktualizace, přizpůsobení aktuálním potřebám a změnám v knihovním systému. Studenti velmi rychle dostudují a nejsou schopni garantovat vývoj na roky dopředu. V tomto je spolupráce s renomovanou softwarovou firmou mnohem stabilnější a spolehlivější.

→ **Mám dojem, že v knihovním prostředí, ve kterém je pojem „statistika“ od nepaměti doma, je paradoxně málo akcentovaným tématem statistika, resp. analytika elektronických služeb, které jsou vlastně sledovatelné velmi dobře a přesně. Není to tak dávno, co se v Deníku ve-**

řejné knihovny poprvé objevil pojem virtuálních návštěv ad. Není to škoda? Jak je to v tomto směru u vás v knihovně? Sledujete například uživatelské chování v online katalogu?

Z pohledu akademické knihovny, kde objem prostředků na elektronické zdroje a služby výrazně převyšuje finance určené na nákup tištěných knih, je sledování a analýza elektronických služeb jedním z klíčových procesů. Nejedná se přitom zdaleka jen o seznamy nejvyužívanějších elektronických knih či časopisů. Statistické přehledy například aktivně slouží jako akviziční podklady – zajímavé jsou seznamy elektronických knih či časopisů, které naši čtenáři požadovali, ale nemáme k nim zaplacený přístup. Sledování chování uživatelů v našich systémech také přispělo ke změně katalogizačních pravidel, kdy elektronické knihy nejsou jen v externích systémech, ale jsou katalogizovány pomocí hromadných importů do knihovního katalogu. Tento krok významně ovlivnil reálné využívání zakoupených titulů.

Statistická data získáváme a zpracováváme ze všech systémů a služeb, které provozujeme. Možnost sledování statistik je jedním z kritérií při výběru nových systémů a pro některé si vytváříme statistické moduly sami.

→ **Nedávno vstoupil v oficiální život souborný katalog zlínských knihoven Knihovny Zlín (knihovnyzlin.cz), ve kterém vaše knihovna hraje roli provozovatele a technického garanta. Považujete to spíše za experiment nebo něco, co může občanům města přinášet opravdovou hodnotu? Na počátku to byl spíše experiment, který se ale postupem času stal velkou výzvou z technologického i organizačního hlediska. Nápad vybudovat**

na zelené louce souborný katalog šesti zcela rozdílných knihoven s různými knihovními systémy a technologickými možnostmi může být považován za naivní. Pokud přidáme fakt, že projekt měl být realizován pouze interními prostředky, bez grantových a jiných externích zdrojů, pohybujeme se již na hraně utopie. Díky nadšení, zápalu a zkušenostem všech zúčastněných kolegů a partnerů se však podařilo projekt dotáhnout do stavu, kdy je zcela použitelný pro všechny občany města.

Provoz zajišťuje opravdu naše knihovna a rádi bychom pokračovali v jeho rozvoji. Potenciál je tu obrovský a podle reakcí uživatelů je o tento typ služby mezi veřejností velký zájem. Na druhou stranu jsme se dostali na hranici našich personálních možností a jako akademická knihovna máme další prioritní projekty, kterými se musíme zabývat. Velmi bychom ocenili, kdyby si tohoto projektu všiml kraj, který je zřizovatelem většiny zapojených knihoven a podpořil jeho další rozvoj. To samé platí i pro magistrát, který by tuto službu mohl nabídnout svým občanům.

→ Jaké jsou na základě tohoto projektu vaše zkušenosti se systémem VuFind? Co soudíte o budoucnosti open source systémů v (českém) knihovním prostředí?

Osobně se nasazení open source systémů pro dílčí úlohy nebráním a v knihovně jich kromě VuFind využíváme celou řadu. Nicméně je vždy nutné si uvědomit, že open source neznamená, že je systém zcela bez nákladů. Personální zajištění těchto systémů bylo, je a bude nákladné. Potřebujete expertní tým IT, který zajistí implementaci, údržbu a provoz. A to si většina knihoven nemůže dovolit. Pro klíčové systémy, jako je integrovaný knihovní systém, jsem ovšem i nadále zastáncem ověřených a komerčních řešení, kde je záruka podpory a dalšího rozvoje.

→ Mezi předměty vašeho zájmu patří mj. linkservery. Mohl byste pro netechnicky orientované knihovníky popsat, co to vlastně je a k čemu slouží?

Primárním určením linkserveru je propojit bibliografické záznamy článků s plnými texty. Na jedné straně se nachází zdroje (citační databáze jako např. Web of Science nebo Scopus) a na straně druhé plnotextové databáze. A právě linkserver

stojí mezi nimi a nabízí čtenáři přímé propojení. Při vhodném nastavení lze dosáhnout toho, že čtenáři vůbec nemusí registrovat rozdíl mezi citační a plnotextovou databází. Naučí se totiž, že kdekoli kliknou na známou ikonku, získají plný text dokumentu.

Technologické řešení je v principu velmi jednoduché. Linkserver obdrží od jakéhokoliv zdroje tzv. OpenURL adresu, která obsahuje všechna potřebná metadata. Podle metadat pozná, zda je plný text dostupný a přesměruje na něj. Klíčovou součástí linkserveru je tzv. znalostní báze obsahující přehled všech kolekcí elektronických zdrojů a pravidel pro přístup k plnému textu. Ve znalostní bázi si knihovna aktivuje své kolekce časopisů, ke kterým má přístup.

Můj zájem o linkservery vzrostl v momentě, kdy jsem si uvědomil obrovské možnosti našeho systému SFX od firmy ExLibris. Ten umožňuje doprogramování nových služeb, využívá systém pluginů pro dynamické ověřování dostupnosti a lze v něm neomezeně přidávat lokální cíle. Během několika měsíců jsme z pouhého linkserveru vytvořili centrální místo nadstavbových služeb pro elektronické zdroje. Díky plným metadataům jsme si mohli dovolit odkazovat nejen na plné texty, ale i řadu nových služeb jako zjišťování aktuálních impakt faktorů časopisů, odkazování na další články stejného autora, vytváření validních citací pomocí *citace.com*. Jedním z posledních rozšíření je ověřování, zda požadovaný dokument není dostupný v našem institucionálním repozitáři díky autoarchivaci.

S nástupem Discovery systémů s rozsáhlým indexem se zdá, že linkservery ztrácejí na významu. Nicméně pro plnohodnotné nasazení Discovery je správně fungující linkserver nadále důležitým nástrojem. Jen je integrován hlouběji do systému a již není samostatným nástrojem. A pro čtenáře využívající nativní rozhraní citačních databází i nadále zprostředkuje plný text a návazné služby.

→ A na závěr téměř povinná otázka v této rubrice: Jak vnímáte projekt Centrálního portálu knihoven ČR a jeho budoucnost? Vaše knihovna patří toho času do skupiny tzv. spolupracujících...

Děni kolem projektu Centrálního portálu knihoven ČR intenzivně sleduji. Víze a projektový záměr do

roku 2020 je blízký tomu, co považuji za ideální stav knihoven. Zejména se jedná o myšlenku centrálního knihovního systému, který bude obhospodařovat celý fond a jednotlivé knihovny v něm budou udržovat přehled o svých jednotkách. Duplicitní katalogizaci bibliografických záznamů ve všech knihovnách a hon za „nejkvalitnějším“ záznamem považuji za největší zlo a plýtvání v českém knihovnictví.

I přes pozitivní vnímání koncepce mám obavy o realizovatelnost projektu v dohledné době a v potřebném rozsahu. Prvotním problémem bude rozdílnost potřeb různých typů knihoven. Například akademické a vědecké knihovny potřebují svým uživatelům nabízet služby s vysokou přidanou hodnotou a bohatými nadstavbovými službami. Vybudovaly a provozují již řadu unikátních nástrojů pro zpřístupňování různých typů dokumentů, primárně těch elektronických. Krajské či místní knihovny naopak potřebují obsloužit široké spektrum čtenářů z řad veřejnosti, která má zájem o zcela jiný typ služeb. Pokud se portál postaví na míru jednomu typu knihoven, jiné budou mít pochybnosti o potřebě se do něj zapojit.

Druhým problémem bude konzervativnost knihovníků. U většiny projektů není problémem

technologické řešení, ale přesvědčení dotčených zaměstnanců o nutnosti změny jejich pracovních stereotypů. Představa, že budou některé věci dělat jinak než posledních 10 let, je nepřekonatelným problémem. Věta z projektového záměru „každý knihovník bude schopen poskytnout komplexní službu“ zní ve srovnání se současnou realitou jako krásná pohádka.

Teprve třetí mnou vnímaný problém je technologického charakteru. I přes víru v sílu a rychlý vývoj technologií se obávám, že jednoduché řešení „vše v jednom pro všechny“ v současné době neexistuje. I přes veškerou snahu a velké nasazení řešitelského týmu nebude lehké nabídnout veřejnosti komplexní a uživatelsky přívětivý systém se všemi zamýšlenými službami. Naopak snaha o rychlé vybudování všeobjímajícího řešení může s velkou mírou nadsázky skončit jako když si kočička s pejskem pekli k svátku dort.

Ale abych nekončil pesimisticky. Jsem přesvědčen o koncepčnosti a důležitosti celého projektu a nadále budu aktivně sledovat jeho vývoj a praktický dopad. Jeho řešitelé jsou si jistě těchto zmíněných rizik dobře vědomi a aktivně pracují na jejich eliminaci.

Ptal se JAN KAŇKA ✉ kanka@kfbz.cz

Potřebujeme akviziční semináře?

Z 24. ročníku setkání akvizitérů ve Zlíně

V letošním roce se ve spolupráci Sdružení knihoven České republiky (SDRUK) a Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně (KKFBZ) konal již 24. ročník semináře akvizičních pracovníků. Za horukého letního dne v úterý 10. června se sešli v nových prostorách Krajské knihovny Františka Bartoše akvizitéri z celé České republiky, aby si vzájemně vyměnili zkušenosti s doplňováním knihovních fondů. Před samotným začátkem semináře se přítomní mohli zúčastnit exkurze po knihovně, kterou pod vedením Mgr. Jarmily Trnčákové absolvovala většina přihlášených a bylo opravdu co obdivovat.

Úvodního slova se ujal Ing. Jan Kaňka, vedoucí Útvaru odborných činností a webmaster KKFBZ. V zastoupení ředitelky knihovny PhDr. Zdeňky Friedlové přivítal přítomné a ve svém vystoupení zdůraznil důležité postavení akvizitérů v knihovnách. Řekl také, že je velmi rád, že toto jednání mohla letos hostit právě zlínská knihovna.

Ing. Aleš Brožek, ředitel Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem a předseda sekce pro akvizici SDRUK, poděkoval za přivítání a program semináře zahájil svým příspěvkem, který nazval příhodně *Potřebujeme akviziční semináře?* V duchu této otázky se neslo

celé jednání a bez váhání můžeme říci, že odpověď na tuto otázku přineslo každé z odborných vystoupení. Ano, akviziční semináře potřebujeme, jsou cenným zdrojem informací o aktuálním dění a nových trendech v oblasti získávání a nákupu knihovních dokumentů a v neposlední řadě jsou příležitostí pro vzácná profesní i osobní setkávání. Ing. Brožek si pro přítomné připravil milý příspěvek s fotografiemi z minulých ročníků semináře. Připomněl, že v červnu 2012 vznikla elektronická konference akvizice, která je užitečnou pomůckou pro akvizitery. Ti zde umísťují své nabídkové seznamy vyřazených dokumentů. Zprávy z konference mohou využívat denně nebo mohou využít digest pro zasílání měsíčního výpisu z konference. V současnosti je běžných účastníků konference 316, digest využívá 78 z nich. A. Brožek neopomněl zmínit, že i knihovny, které vydávají publikace, by měly využívat oznamovací povinnost prostřednictvím portálu *České knihy – databáze vydaných titulů*.

Mgr. Hana Vašková z Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně si připravila zprávu ze statistik knihovny, nazvanou *Periodika a zvukové dokumenty v KKFB*. V číslech přítomné seznámila s přírůstky dokumentů za rok 2013:

• počet titulů docházejících periodik	3 919
• povinný výtisk	3 909 (3 981 exemplářů)
• zahraniční tituly	10
• předplaceno	115 titulů (186 exemplářů)
• remitenda	24 titulů (33 exemplářů)

Přírůstek zvukových dokumentů za rok 2013:

- 444 ks (301 titulů) CD
- 22 ks DVD
- 28 ks CD-ROM

Celkový přírůstek KKFB za rok 2013 činil:

- 14 302 knih
- 230 map
- 65 hudebnin
- 22 grafik
- 1 norma

Z toho tvořila:

• Beletrie pro dospělé	6 447 výtisků
• Naučná pro dospělé	4 467 výtisků
• Beletrie pro děti	2 867 výtisků
• Naučná pro děti	521 výtisků

PhDr. Libuše Macháčová z Vědecké knihovny v Olomouci přednesla příspěvek *Nákup knih ve Vědecké knihovně v Olomouci*. Uvedla v něm, že jako knihovna s celostátním povinným výtiskem má roční přírůstek přes 2 mil. jednotek. Za loňský rok částka na nákup knih tvořila pouze kolem 350 000 Kč. Koupili z ní především českou literaturu, v malé míře zahraniční a několik tisků do historického fondu; v této částce není zahrnut nákup zahraničních periodik. Za rok 2013 zapsali do přírůstkového seznamu 31 851 knihovních jednotek, z toho nákup tvořil 1124 jednotek (zhruba 3,5 % přírůstku). Díky povinnému výtisku mají v knihovně úplně všechno a nákupem řeší velmi žádané knihy, promlčené nebo nesehnatelné či ztracené a poškozené povinné výtisky a nákup zahraniční literatury do Angloamerické knihovny. PhDr. Macháčová vysvětlila, jak v systému Aleph generují přehled ztracených dokumentů na základě statusu a posléze zapisují do přehledné tabulky v excelu. Na závěr zmínila, že i přes překážky, jako je nedostatek financí, nedostatek skladů a nedostatek personálu pročasné zpracování, se snaží mít veškerou českou produkci alespoň v jednom exempláři.

Tým pracovníků Knihovny univerzitního kampusu Masarykovy univerzity, Mgr. Zdeňka Dohnálková (vedoucí knihovny), Mgr. Petr Křivánek (systémový knihovník) a Mgr. Jana Vardecká (garantka systému sdružených poptávek), si připravil velmi zajímavou prezentaci s názvem *Systém sdružených akvizičních poptávek Knihovny univerzitního kampusu MU*. Petr Křivánek, tvůrce systému, přítomně seznámil se způsobem akvizice této univerzitní knihovny. KUK MU nakupuje dokumenty pro více institucí: Lékařskou fakultu, Fakultu sportovních studií, část Přírodovědecké fakulty a Ceitec; vlastní 219 841 jednotek, má 6544 uživatelů a 18 pracovníků. Systém akvizice byl vytvořen jako webová aplikace spolupracující se systémem Aleph, zajistil KUK MU přehlednější a průhlednější akvizici, úsporu administrativy, možnost většího počtu dodavatelů a větších slev. Akvizitér v tomto systému vytvoří objednávku požadovaných knih, fiktivně ji naváže na potencionální dodavatele, kteří jsou prostřednictvím elektronického formuláře vyzváni k určení

Z exkurze po nových prostorách Krajské knihovny Františka Bartoše

ceny jednotlivých dokumentů. Po vrácení vyplněného formuláře systém označí nejlevnější nabídku, vytvoří se objednávky a rozešlou.

Tato prezentace zdvihla největší vlnu dotazů, akvizitery zajímala především rychlost dodání dokumentu a výše rabatu. Lhůta dodání, tj. od odeslání objednávky k přijetí knih (pracovní dny), byla v roce 2013 u českých publikací 14 dní, v roce 2014 již 11 dní. Systém jako takový nekalkuluje přímo s rabaty, ale rozbor cen oproti katalogovým cenám ukázal, že celková sleva činila 27 %, což je velmi dobrý výsledek.

Bc. Vladimíra Perlová a Bc. Lenka Hrozková, DiS., z Ústřední knihovny ÚVIS Mendelovy univerzity v Brně si připravily informace o systému, prostřednictvím kterého uskutečňují *Nákup knih na MENDELU v režimu veřejné zakázky*, a přiblížily, jakou úlohu v něm hraje Ústřední knihovna. Podle zákona je MENDELU veřejný zadavatel a pro stanovení předpokládané hodnoty je povinen sečíst předpokládanou hodnotu obdobných, spolu souvisejících dodávek a služeb, které hodlá pořídit v průběhu účetního období (jeden rok). V součinnosti evidence knihovny a ekonomického systému SAP byla zjištěna předpokládaná hodnota za nákup knih a rozhodnuto o režimu veřejné zakázky (dále VZ) tzv. podlimitní, kdy předpokládaná hodnota zakázky je mezi 2 000 000 a 5 244 000 Kč bez DPH. Podle loňského objemu nákupu knih za univerzitu (6 mil.) a předpokládaného stejného objemu v letošním roce, se pohybují kolem hranice pro podlimitní a nadlimitní VZ. Předpokládané hodnoty za-

kázky se počítají zvláště pro českou odbornou literaturu a zvláště pro zahraniční odbornou literaturu. V průběhu roku je realizováno více VZ – minulý rok tři, letos se předpokládají také tři. Na univerzitě je VZ v kompetenci Oddělení veřejných zakázek. Zakázka je dělena na několik částí, uchazeči mohou podat nabídku na každou samostatnou část, na více částí nebo na všechny. Na každou část VZ je nutné získat alespoň dvě způsobilé nabídky, jinak je VZ v té části zrušena. Úkolem knihovny je kontrola dostupnosti a ceny knihy a sběr požadavků na předepsaných formuláři. Požadavky předkládají manažeři projektů nebo jednotliví knihovníci. Podle odborného posouzení knihovna navrhne změnu – navýšit cenu knihy, vyřadit nedostupnou knihu ze seznamu, aby „neohrozila“ celý soubor a ten nebyl kvůli jedné nedostupné knize zrušen. Změny pouze navrhuje, ale neprovádí je sama, musí je odsouhlasit zadavatel. Knihovna hotové soubory předá Oddělení veřejných zakázek, které provádí veškerou administraci, vystavení na profilu zadavatele a nese odpovědnost za celou zakázku na nákup knih v souladu se zákonem. Vítězní uchazeči o jednotlivé části VZ dodají knihy podle smlouvy do Ústřední knihovny, která dodávku zkontroluje, předá fakturu zadavateli, dále nakládá s knihami podle knihovního zákona (evidence, katalogizace).

Odpolední blok přednášek zahájila Mgr. Libuše Pavlicová z Knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana, která vysvětlila, jak zajišťují *Systém společné akvizice pro většinu veřejných knihoven okresu Uherské Hradiště*, tj. pro cca 56 knihoven okresu, kdy při agregovaném rozpočtu 2,6 milionu Kč bylo v roce 2013 nakoupeno kolem 15 000 knih. KBBB uzavírá smlouvu s příslušným obecním úřadem, pod který spadá spolupracující knihovna. Peníze na dokumenty jsou doručeny na účet KBBB i s paušální platbou za zpracování a dopravu. KBBB poskytuje půlroční vyúčtování, průběžné dodávky, jedenkrát týdně akviziční komisi a nákup s knihou v ruce, cenové výhody silného zákazníka, maximální efektivitu a rychlost a kompletní knihovnické a technické zpracování, dovoz knih, export záznamů. Tato dobře zavedená praxe akvizice knih přináší po-

zitivní přínos pro všechny strany a finanční úspory.

Albertina Icome Praha (AIP) zahájila svou činnost již v roce 1991 a v současné době má v oblasti zpřístupňování elektronických informačních zdrojů v ČR dominantní postavení. AIP zajišťuje výhradní zastoupení v České republice pro celou řadu významných producentů informací (např. Proquest, Gale a mnoho dalších), spravuje a administrativně zabezpečuje přístupy pro instituce a konsorcia. Filip Vojtášek z AIP se ve svém příspěvku **Elektronické knihy: Tak trochu jiný způsob akvizice** zaměřil na alternativní způsoby akvizice e-knih, speciálně na on-line zpřístupňované knihy pro instituce (institucionální licence) a přiblížil způsob akvizice formou PDA (Patron-Driven Acquisition). Cílem je nákup e-knih, které se budou skutečně využívat, a to by mělo znamenat úsporu a zpřístupnění větší množiny e-knih, ze které uživatelé vybírají a objednávají tím, že e-knihu použijí. Podmínkou je pochopení podstaty systému uživateli a minimalizace „nechtěné“ akvizice. „PDA“ e-knihy mají přitom vyšší využití než e-knihy koupené tradičním způsobem. Přednášející dále popsal základní rysy třech způsobů objednávek e-knih: „nemoderované“ PDA (např. ebrary), „moderované“ PDA (např. EBL) a objednávek podle míry využití (např. Gale). Zajímavé bylo závěrečné schéma podílu: tradiční vs. alternativní způsob akvizice a knihovny vs. uživatelé. Je relativně málo knihoven, které se do „PDA“ chtějí pustit, přestože tento způsob akvizice přináší své výhody.

V poslední prezentaci nazvané **Možnosti využití nákupního portálu kniha.cz pro knihovny** představil Bc. Lukáš Gilánik nákupní portál Mladé fronty <http://www.kniha.cz/>, který mohou za výhodných podmínek využívat akvizitěři knihoven. Portál nabízí více než 50 000 titulů skladem a slevu 30 % na tituly Mladé fronty, plošnou slevu 20 % na tituly všech ostatních nakladatelů, dále předobjednávku novinky až sedm dní předem a dopravu zdarma při nákupu nad 1500 Kč. Portál je zaštitěn moderním distribučním centrem PEMIC, zaručuje expresní expedici zásilek v den objednávky, pro knihovny je samozřejmostí možnost platby fakturou, profesionální zákaznický helpdesk a odběrová místa po celé republice. L. Gilánik ukázal, jak se na portálu zaregistrovat, a představil novinky pro nejbližší týden, např. stovky nových odběrových míst po celé ČR, nasazení moderního designu, možnost objednávat z mobilního telefonu či tabletu.

Na závěr semináře Ing. Aleš Brožek poděkoval pořadatelům za vzornou přípravu akce, přednášejícím za přínosné prezentace. Všechny přítomné pozval na jubilejní 25. akviziční seminář, který se bude konat za rok v říjnu 2015 v Havlíčkově Brodč. Po skončení byla opět možnost projít si knihovnu v rámci exkurze pro ty, kteří to ráno nestihli.

Zápis ze semináře a jednotlivé prezentace jsou k dispozici na stránkách Sdružení knihoven České republiky <http://www.sdruk.cz/sdruk/odborne-sekce/sekce-pro-akvizici/clanek/24-akvizicni-seminar/>.

Text a foto **DENISA SZAFFNEROVÁ**
✉ szaffnerova@svkul.cz

CO PRO VÁS PŘIPRAVUJEME...

- ➔ Co se půjčovalo ve veřejných knihovnách v roce 2013
- ➔ Zpráva z konference Knihovny současnosti
- ➔ Rozhovor s Mgr. Helenou Sedláčkovou, ředitelkou Knihovny Univerzity Palackého
- ➔ Co venkovské knihovny umějí a mohou 2014
- ➔ Představení projektu Města čtou a další příspěvky

Směr Berlín aneb Ze studijní cesty SDRUK ČR do německých knihoven

„Ich bin ein Berliner!“ Tuto známou větu z projevu proneseného při návštěvě Západního Berlína roku 1963 si mohly od 3. do 5. července 2013 spolu s Johnem Fitzgeraldem Kennedym zopakovat čtyři desítky účastníků studijní cesty Sdružení knihoven České republiky, jejímž cílem byla právě německá metropole. Cesta do Berlína byla obohacena zastávkou v Chotěbuzi, cesta zpět pak návštěvou Postupimí. Viděli jsme šest zajímavých knihoven v průběhu necelých tří dnů, více už by ani zapálený knihovník pravděpodobně nevstřebal. Vzhledem k tomu, že v Brémách právě probíhal německý národní knihovnický kongres (obdoba české „Seče“), nesetkali jsme se většinou v knihovnách se zástupci vrcholového managementu, což však nebylo na škodu – kolegové z provozu, kteří nás provázeli, nám byli schopni sdělit mnoho detailů a postřehů přímo z praxe.

První navštívenou knihovnou bylo tzv. **IKMZ (Informations-, Kommunikations- und Medienzentrum) Braniborské technické univerzity v Chotěbuzi**. Nepřehlédnutelná budova navržená renomovanou architektonickou kanceláří *Herzog & de Meuron* (mj. autoři olympijského stadionu v Pekingu) byla projektována v letech 1992–2001 a realizována v období 2001–2005. Z půdorysu ve tvaru améby se zvedají dvě kulaté věže tvořící komunikační i statickou dvojitou páteř skeletu, na nich je zavěšeno sedm podlaží, z nichž nejvyšší dvě jsou pod úrovní uměle navršeného kopce, na kterém stavba stojí. Skleněná fasáda pokrytá bílými grafémy působí kompaktním dojmem zvenčí, dovnitř pak propouští dostatek světla, které zároveň tlumí a účelně rozptyluje.

Prohlídka začala v nejvyšším patře, kde sídlí vedení, prezentací o knihovně a poté jsme klesali budovou dolů. Nejsilnějším dojmem z interiéru jsou zde barvy: rozsáhlé plochy v plných odstínech světle zelené, žluté a růžovofialové

Knihovna Braniborské technické univerzity v Chotěbuzi (IKMZ) – fasáda
Foto: Marie Čadková

doplňené neutrální bílou a prolamovaným pozinkovaným plechem skýtají působivé průhledy knihovnou, zejména skrze impozantní točité schodiště. Fond v jednotlivých patrech je rozdělen (či spíše seskupen) do předmětových skupin, které obsahují k danému tématu pokud možno veškerou literaturu bez ohledu na její klasifikační označení (s tímto přístupem ke stavění se lze setkat ve více německých knihovnách). V rámci jednoho podlaží není prostor členěn jinak než regály a nábytkem, což údajně přináší problémy s hlukem a rušením.

První z berlínských knihoven, do které jsme zamířili, byla **Filologická knihovna Svobodné univerzity Berlín**. Byla nově vestavěna do již existujícího areálu, ze kterého se však svým organickým pojetím vymyká a její tvar i poslání jí daly jméno – říká se jí *Mozeck*. Návrh pochází z dílny renomované kanceláře *Foster + Partners* a tato skutečnost, včetně detailního popisu architektonického řešení, je v samotném prostoru knihovny patřičně akcentována. Na každém ze tří podlaží – palub vložených pod kapkovitou konstrukci fasády je panel s texty o projektu a pro návštěvníky jsou k dispozici audio-průvodci s další, možná až příliš objemnou dávkou informací.

Po obvodu zmíněných palub jsou studijní místa a i zde bylo jasné, že daní za úžasné vzdušný, prosvětlený a kontemplativně pojatý nedělený prostor je potřeba maximálního ticha – i tlumený hovor či klepnutí propisky o stůl je slyšet velmi daleko. Konstruktivně nejzajímavější je dvouplášťová fasáda budovy s vnější

Filologická knihovna Svobodné univerzity Berlín
Foto: Petr Zlámal

vrstvou z oceli a skla a vnitřní ze speciální textilie. Meziprostor a sofistikovaný systém otevírání různých segmentů umožňuje jemnou regulaci klimatu s nízkou spotřebou energie, vnější plášť je však zřejmě velmi citlivý na těsnost spojů, v několika místech zjevně zatékalo.

Druhý den v metropoli jsme zahájili exkurzi ve **Státní knihovně v Berlíně**, konkrétně v její historické budově na ulici **Unter den Linden**. Již několik let je částečně v rekonstrukci a právě hlavní vstup z tohoto ústředního berlínského bulváru je uzavřen. Vstupní prostory jsou řešeny dočasně z opačné strany budovy, nejde však o žádné nouzové provizorní řešení – je vidět, že i ono je důkladně architektonicky promyšleno a od zbytku interiéru výrazně odlišeno jasnou, žlutozelenou barvou stěn, stropů i podlahy.

Berlínská státní knihovna je největší knihovnou v Německu. Její historie sahá do poloviny 17. století, fond čítá na 11 milionů knihovních jednotek, nejstarší knihou je koptský rukopis ze 3. století... a tak by se dalo ve výčtu zajímavostí pokračovat. Ve 20. století do vývoje knihovny zasáhla (doslova i obrazně) významně II. světová válka: její fondy byly z důvodu bezpečnosti deponovány na nejrůznějších místech třetí říše většinou v dolech a po skončení války zůstaly

na těchto místech – částečně mimo Německo (např. i v Čechách) a větší část ve dvou rozdělených německých republikách a v Západním Berlíně, kde roku 1975 vyrostla na Postupimském náměstí její nová budova. Ta dnes hostí novodobé fondy, v historické budově na Unter den Linden jsou fondy do roku 1900. Po válce,

Státní knihovna v Berlíně – budova na Unter den Linden – všeobecná studovna
Foto: Petr Zlámal

během níž byla silně poničena, podstoupila rozsáhlou rekonstrukci a vznikla mj. velká centrální studovna, která je dnes vsuktu působivým prostorem doplněným originálním uměleckým dílem zavěšeným v prostoru. Na galerii studovny jsou situována intimnější studijní místa se zajímavou službou – uzamykatelnými pojízdnými boxy, do kterých si mohou uživatelé odkládat literaturu na vícedenní studium. Spolu s velkorysou studovnou vzácných fondů a dalšími prostorami je studijních míst v této knihovně několik stovek, ale těsná blízkost Humboldtovy univerzity způsobuje, že jsou často beze zbytku obsazena. Knihovnu zřizuje Pruský kulturní institut, je financována z federálního rozpočtu a z rozpočtu jednotlivých spolkových zemí.

Zmíněná univerzita, respektive její ústřední knihovna nesoucí název **Centrum Jakoba a Wilhelma Grimmových** byla našim dalším cílem. Budova navržená švýcarským architektem *Maxem Dudlerem* byla otevřena v roce 2009, realizace stála 72 milionů eur. Dříve měla univerzita 160 malých knihoven, dnes pouze tuto ústřední a několik málo jejích poboček. Srdcem a hlavním prostorem knihovny je obrovská centrální studovna se dvěma k sobě otočenými kaskádami stupňů nesoucích na 500 studijních míst. Do ní směřují průhledy úzkými okny z vnějších obchodních galerií, na kterých je uložen volný výběr fondů. Klidným dojmem působící interiér studovny je proveden ve tmavém dřevě.

Centrum Jakoba a Wilhelma Grimmových – Humboldtova univerzita v Berlíně
Foto: Marie Čadková

Hlavní princip – otevřenost – s sebou opět nese velký problém s hlučností, často způsobenou turisty, kteří do budovy uváděné v průvodcích nezřídka zavítají. Cenou za impozantní stupňovité uspořádání studovny procházející téměř celou výškou budovy je menší počet studijních míst, než kolik by jich bylo možné umístit do jednotlivých oddělených pater. Provozní

doba je od 8 do 24 hodin, během ní knihovnu projde až 6000–7000 návštěvníků denně, což mj. generuje potřebu téměř neustálého úklidu. Po 20. hodině jsou k dispozici již jen automaty na půjčování a vrácení (RFID), obsluha je přítomna pouze ve formě bezpečnostní služby. Knihovna nese jméno bratří Grimmů náhodou, vlastní totiž fond jejich osobní knihovny, který je vyčleněn a chráněn jako speciální sbírka.

Po několika hodinách na prohlídku města jsme se v podvečer opět sešli u další knihovny, tentokrát zcela jiného, menšího formátu. Šlo o **pobočku městské knihovny v Luisenbad**. Sídli v budově bývalých lázní z roku 1888, která prošla v roce 1991 zajímavou konverzí a dostavbou navrženou kanceláří *Chestnutt–Niess*. Pro tento projekt je charakteristické cílené zanechání

Pobočka berlínské městské knihovny v Luisenbad
Foto: Marie Čadková

některých vybraných architektonických prvků z historie a jejich kombinace s novými. Po 20 letech provozu se znatelně změnila služba knihovny, nicméně prostor zůstává v podstatě beze změn. Dnes mnohem více lidí v knihovně pracuje nebo relaxuje, dříve převažovaly výpůjční služby.

Problémem a výzvou je umístění v oblasti s vyšší kriminalitou, budova je terčem častého

vandalismu, chybí zde stálý, trvale přítomný správce budovy. S ohledem na sídlo v převážně imigrantské čtvrti (převaha Turků a Arabů) se knihovna snaží mít v řadách zaměstnanců pracovníky s jazykově širokým vybavením, pořádají bilingvní akce, snaží se přitáhnout lidi, kteří by do knihovny sami nikdy nepřišli (např. pořady na téma spojení fotbalu a literatury aj.). Uplatňuje se zde filozofie *welcoming culture* – snaha mít aspoň jednu knihu v každém relevantním cizím jazyce svých uživatelů (z nichž někteří vůbec neumí německy).

Poslední den nás cestou z Berlína čekala už jen **Městská a zemská knihovna v Postupimi**, z pohledu autora této zprávy však patřila k nejzajímavějším. Vznikla sloučením dvou knihoven v roce 1969 a plní roli městské a zemské knihovny (Postupim má přibližně 160 000 obyvatel). Zřizovatelem je město a od zemského úřadu dostávají podporu formou dotací. Budova, v níž ústřední knihovna sídlí, pochází z roku 1974 a v letech 2010–2013 prošla radi-

Městská a zemská knihovna v Postupimi
Foto: Marie Čadková

kální rekonstrukcí (zachován pouze holý skelet, vše ostatní je nové). Knihovna působí velmi příjemně, světle, otevřeně, interiér je neokázalý, ale přitom elegantní a funkční. Převládá bílá, kterou doplňují další barvy použité zejména na sedacím nábytku. Na spodním podlaží – přízemí – je městská, resp. veřejná část, v patře na široké galerii pak část odborná/vědecká. Čítárna denního tisku a vybraných časopisů je v těsném sousedství kavárny, do které lze projít i s dokumenty (v kavárně jsou u vý- chodu bezpečnostní brány).

Budovu s názvem *Bildungsforum* sdílí knihovna s dalšími třemi subjekty. Veškeré finanční operace probíhají buď online platbami, nebo přes platební automat pro příjem hotovosti, obsluha vůbec nepřichází do kontaktu s penězi. Zajímavá je služba půjčování bestsellerů (urychleně zpracovávaných) na tři týdny (dvě eura za výpůjčku). V této kategorii jsou knihy po dobu, kdy se nacházejí na žebříčku bestsellerů v časopisu *Spiegel*, pak přecházejí do běžného fondu. Další zajímavostí je tzv. kaleidoskop – čtyři regály s pečlivě vybranými a doporučenými knihami na tři široká témata (*Žít a užívat si, Co se právě děje, Vědomosti pro každodenní život*). S touto nabídkou mají výbornou zkušenost, zde umístěné knihy se půjčují více než zbytek fondu naučné literatury. Ve volném výběru je také vyčleněn regionální fond *Brandenburgica* a k dispozici je regionální studovna. Knihovna buduje databázi *Brandenburgdok*, která obsahuje nejrozličnější dokumenty produkované úřady a veřejnou správou v Brandenbursku, a také zemskou bibliografickou bázi (oboje dostupné online).

Inspirativním nápadem jsou tematické akce s názvem *lunchpaket* pořádané a koncipované tak, aby časově odpovídaly obědové pauze návštěvníků (začátek 12.30, trvání pouze půl hodiny, v jejich rámci se podává malé občerstvení). Zajímavostí v dětském oddělení jsou tzv. tematické boxy/kufříky, které obsahují různé dokumenty (nejen knihy) k danému tématu. Součástí knihovního fondu je sbírka německého lékaře a expresionistického básníka *Gottfrieda Benn*a, která je umístěna ve zvláštní místnosti, sloužící zároveň jako kolektivní studovna. Postupimská knihovna působila celkově sympatickým a svěžím dojmem a její dvě role se zde nenásilně propojovaly.

Během tří dnů jsme toho viděli hodně, ale rozhodně nelze říci, že Berlín už máme zmapovaný – naopak, v tak velkém, dynamicky se rozvíjícím a rozmanitém městě i jeho okolí je knihovnický i turistický ještě mnoho důvodů k návštěvě. Ta první, pod skvělým vedením a organizací Mgr. Blanky Konvalinkové, rozhodně stála za to.

JAN KAŇKA ✉ kanka@kfbz.cz

Kramerius v Krajské knihovně Karlovy Vary

Kramerius je digitální knihovna pro zpřístupnění literárního kulturního dědictví, převedeného do digitální podoby. Digitalizace dokumentů Krajské knihovny Karlovy Vary pro uložení do Krameria je součástí rozsáhlého projektu Karlovarského kraje Rozvoj služeb eGovernmentu na území Karlovarského kraje. Krajská knihovna Karlovy Vary přispěla digitalizací a zpřístupněním unikátního balneologického a regionálního fondu.

Obsluha digitalizační jednotky

„**Karlovarský**“ Kramerius je digitální knihovna pro zpřístupnění balneologické a lékařské literatury a literatury týkající se regionálního kulturního dědictví, kterou má ve svém fondu Krajská knihovna Karlovy Vary. V současnosti je v systému uloženo cca **173 261 digitalizovaných stránek balneologické a lékařské literatury v různých jazycích**. Jedná se dohromady o přibližně **800 titulů převážně monografií a periodik**. Nejstarší kniha z této sbírky je z roku 1616¹. Většina digitalizovaných titulů pochází z 18. a 19. století.

Krajská digitalizační jednotka umožňuje převést monografie a periodika do digitalizované podoby (až do formátu A2). Naskenované obrazy knih jsou poté přeneseny do krajského digitálního repozitáře (dlouhodobého garantovaného úložiště). Veřejnost má pak možnost dostat se prostřednictvím webového rozhraní systému Kramerius k zajímavému čtení.

CO LZE NAPŘÍKLAD V KRAMERIU NAJÍT?

Plánek Vřídla z roku 1772 z knihy Rudolfa Mannla *Karlsbad, seine Quellen und deren Versndung*²

- 1 ETSCHENREUTER, Gallus. *Von den aller heilsamsten und nützlichsten Bädern, Saurbrunnen, und anderer Wasser, so in Teutschland bekandt und erfahren, auch ihrer Metallen und Mineralien Natur, Krafft, Tugend und Wirkungen*. Straßburg: [s.n.], 1616. 151 s.
- 2 MANNL, Rudolf. *Karlsbad, seine Quellen und deren Versendung: eine Skizze*. Karlsbad: Gebrüder Franieck, 1862. xxi, 33 s., [1] slož. I. obr. příl.
- 3 TOBER, Johann. *Mineralwasser-Hebemaschine für Gesundheits-Quellen in Kurorten*. Prag: Gottlieb Haase Söhne, 1860. [14] s.

či třeba zařízení na přívod minerální vody z knihy Johanna Tobera *Mineralwasser – Hebemaschine für Gesundheits-Quellen in Kurorten*³ z roku 1860. Podívejte se na internetu na sbírku vzácných balneologických knih z depozitáře Krajské knihovny Karlovy Vary – část balneologické knihovny, která se vztahuje k lázeňské historii našeho kraje, je teď díky digitalizaci snadno **dostupná i z vašich domovů na adrese <http://k4.kr-karlovarsky.cz>**.

Celý fond balneologické a lázeňské literatury je pak přístupný na k tomu určených počítačích v Krajské knihovně Karlovy Vary v režimu odpovídajícímu autorskému zákonu. Pro přístup ke kompletnímu fondu zdigitalizované balneologické knihovny je určena jedna PC stanice v půjčovně pro dospělé a jedna v čítárně v hlavní budově Krajské knihovny Karlovy Vary ve Dvorech. Jedna PC stanice je pro tento účel vyhrazena také v pobožce krajské knihovny na Lidické.

V budoucnosti se uvažuje o zřízení kontrolovaného přístupu do databáze Kramerius také pro pověřené knihovny regionu – v Sokolově a v Chebu tak, aby měli přístup k dokumentům badatelé, studenti a další zájemci z celého Karlovarského kraje.

Regionální publikace

POSTUP REALIZACE PROJEKTU KRAMERIUS V KARLOVÝCH VARECH OD ROKU 2012 DO SOUČASNOSTI

Nositelem projektu digitalizace se stal Karlovarský kraj. Je provozovatelem digitalizační jednotky a zaměstnanci oddělení digitalizace jsou zaměstnanci Krajského úřadu. Krajská knihovna Karlovy Vary se stala v roce 2012 partnerem projektu.

Rok 2012

Po celý rok probíhala příprava dokumentů k digitalizaci. Knihovna navrhla a připravila technologický postup digitalizační linky pro zpracování monografií a stala se metodickým partnerem projektu. Z této pozice zajišťovala také základní technickou podporu v oblasti softwaru.

Realizace krajské digitalizační jednotky se posunula až na polovinu roku 2012, kdy se začalo se zkušebním provozem digitalizačního pracoviště.

Knihovna vybírala a fyzicky připravovala dokumenty určené k digitalizaci – v roce 2012 se jednalo přibližně o 300 dokumentů (44 000 stran).

Sklad archivního fondu

Jednalo se například o výběr, ověřování v Registru digitalizace, přípravu v rámci automatizovaného systému – změny statusů, zajištění čísla České národní bibliografie u všech knih vydaných na území ČR, přípravu předávacích protokolů, export záznamů do zpracovatelské linky, export záznamů do Registru digitalizace atd.

Ke konci roku 2012 nebyly ještě dokončeny všechny procesy digitalizační linky – nebylo instalováno uživatelské rozhraní Kramerius. Z tohoto důvodu neproběhly konečné kontroly digitalizovaných dokumentů a digitální obsah zatím nemohl být zpřístupněn uživateli.

Rok 2013

Po instalaci Krameria oddělením informačních technologií Krajského úřadu nastal proces importu digitálního obsahu a metadat do Krameria, kontrola obrazů, změny statusů v knihovním systému, prolínání záznamů v elektronickém katalogu knihovny na konkrétní plný text dokumentu, nahlášení vystavených dokumentů v Registru digitalizace a kontrola podle autorského zákona.

Digitalizační jednotka byla původně umístěna v nevyhovujících prostorách a začátkem roku 2013 se proto stěhovala do budovy C Krajského úřadu, který přiléhá k budově krajské knihovny. V nových prostorách bylo zajištěno oddělení pracoviště scanneru a pracoviště k úpravě obrazu a odvětrání. Přestěhování také usnadnilo předávání dokumentů k digitalizaci z krajské knihovny.

V roce 2013 byla spuštěna digitální knihovna Kramerius pro veřejnost. Během roku 2013 bylo do systému vloženo 509 dokumentů tj. 113 582 stran digitalizovaných stránek balneologické a lázeňské literatury.

Od května 2013 knihovna připravuje k digitalizaci také **regionální periodika a velkoformátové mapy.**

Rok 2014

Zatím bylo v letošním roce vloženo do systému Kramerius dalších cca **80 monografií.**

V rámci co nejširšího záběru v uchování regionálního písemného kulturního dědictví započala spolupráce s kulturními organizacemi regionu na výběru dalších dokumentů k digitalizaci. Jako pilotní počín z tohoto záměru byl zdigitalizován zkušební vzorek dobových notových záznamů Čajkovského 5. symfonie z archivního notového fondu Karlovarského symfonického orchestru.

Partitury pro symfonický orchestr pocházejí z konce 19. století. Digitalizace celého ročníku 1988 regionálního časopisu *Hraničář*, z fondu Městské knihovny Cheb, je rovněž na samém počátku.

Nositel projektu digitalizace Karlovarský kraj i hlavní partner projektu Krajská knihovna Karlovy Vary doufají, že se podaří postupně vytvořit v systému Kramerius kompletní „karlovarskou regionální knihovnu“ v digitální podobě.

MICHAELA NĚMCOVÁ

✉ sekretariat@knihovnakv.cz

NIKOLA ZAMAZALOVÁ ✉ **MARTIN GRUBER**

Sbírkové fondy v knihovnách muzeí a galerií

ALENA PETRUŽELKOVÁ ✉ petruzelkova@pamatnik-np.cz

Bohatství dokladů knižní kultury ve sbírkách našich muzeí a galerií představuje stále málo známou nebo dokonce zcela neznámou část kulturního dědictví ČR. Sbírkové fondy těchto knihoven se neomezují jen na samotné knihy; sbírky často obsahují další hodnotné předměty vztahující se ke knižní kultuře (návrhy ilustrací, mapové sbírky, archiválie, sbírky ex-libris, vazeb). K nejcennějším sbírkovým předmětům patří sbírky starých tisků a rukopisů tzv. historických fondů, ty ovšem najdeme i v ostatních knihovnách jak veřejných, tak soukromých. V současné době již část tohoto bohatství prezentuje ve formě digitalizovaných dokumentů především Manuscriptorium – virtuální badatelské prostředí na internetu.

Bibliofil – polokožená vazba

Časopis *Bibliofil* vycházel od roku 1923 jako příloha *Grafického obzoru*. V roce 1930 přešlo vydávání do Uherského Hradiště, které bylo důležitým centrem bibliofilského života na Moravě.

Vazba vznikla na Odborné škole knihvazačské – první odborná škola svého druhu v českých zemích, původně založena jako ženská škola.

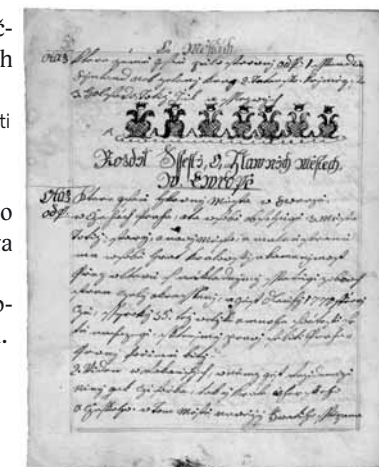
← Odborná knihovna, Slovácké muzeum v Uherském Hradišti

Dlaskova kronika

Selská kronika zachycuje 1. polovinu 19. století očima laického vzdělance, rychtáře Josefa Dlaska, majitele známého Dlaskova statku v Dolánkách u Turnova (Národní kulturní památka).

Sedlák Dlask v pamětech zachycuje běžný život na statku a v obci. Unikátní vzhled do života nejširší vrstvy tehdejšího obyvatelstva.

→ Knihovna, Muzeum Českého ráje v Turnově

Gramotnost pro všechny

Gramotnost pro všechny – tato tři slova se stala motem a současně výstižným názvem pro spolupráci 22 nadšených lidí pracujících v různých veřejných knihovnách napříč celou Evropou. V týdnu od 9. do 13. června tohoto roku jsem se zúčastnila mezinárodního knihovnického workshopu ve švédské Botkyrce a zastupovala jsem tam Městskou knihovnu Horažďovice. Tuto zajímavou zkušenost mi umožnil projekt celoživotního vzdělávání Grundtvig a celý název akce zněl *Negramotnost dospělých a perspektivy druhého jazyka: vzhledem k spolupráci veřejných knihoven v Evropě*.

Účastníci workshopu v Botkyrce

Botkyrka je okres ležící mezi Stockholmem a Södertälje, který zaujímá plochu 197 km². Žije zde 87 600 obyvatel, z toho 53 % cizinců, 25 % lidí mladších 18 let a průměrný věk je zde 37 let. Populace nad 65 let tvoří pouze 13 %. Výuka švédštiny jako druhého jazyka je tady opravdu velice důležitá. Švédská vláda sice poskytuje bezplatné kurzy švédštiny, švédské knihovny se však zapojují do podpory integrace migrantů různými výukovými i volnočasovými projekty. Zároveň podporují jejich spojení s mateřským jazykem, jako příklad mohu uvést knihovnu, v níž probíhal celý workshop, která má ve svém fondu knihy ve více než 50 jazycích. Potřeba řešit situaci migrantů, kteří se snaží zařadit do společnosti, není však pouze ve Švédsku, ale v podstatě v celé Evropě. Česká republika zatím toto nepociťuje příliš silně, ale například v Praze žije 13 % cizinců a kurzy češtiny jako druhého jazyka zde již fungují, zatím minimálně jako aktivita knihoven.

Každé dopoledne jsme navštěvovali přednášky ve veřejné knihovně v Hallundě a následně všichni naše odpoledne patřila samotnému workshopu. Přednášky se věnovaly hlavně funkční negramotnosti, novým technologiím ve výuce jazyků (iPady, interaktivní výukové programy), negramotnosti v rozvojových zemích Afriky a zásadní roli knihoven a knihovníků v dnešní společnosti.

Zazněla zde myšlenka profesora R. Davida Lankese o tom, že „špatné knihovny budují fondy, dobré knihovny budují služby a nejlepší knihovny budují komunitu“. Jsem ráda, že i naše knihovna plní komunitní funkci a buduje komunitu: komunitu aktivních seniorů v rámci projektu *Seniorům dokořán*. Podobným způsobem pracujeme se školními dětmi v rámci projektu *Děti a čtení*.

Moderní knihovny samozřejmě nadále plní svoji tradiční roli, ale zároveň se stávají kulturními institucemi, informačními body, volně přístupným nekomerčním prostorem pro všechny, neformálním místem setkávání či výuky, místem různých poradenství a hlavně je možné být zde stoprocentně anonymní (ve větších knihovnách to jde o trochu lépe než u nás).

Pro naši knihovnu je asi nejzásadnější, že jsem načerpala spoustu nápadů a inspirace pro další práci a zároveň jsem získala 22 nových přátel ze čtrnácti evropských zemí, s nimiž nadále zůstávám v kontaktu díky uzavřené skupině na facebooku a profesnímu blogu: <http://literacyforallnetwork.wordpress.com/>.

Na závěr bych se chtěla podělit o myšlenku paní Lianne Knobel z nizozemské knihovny v Bredě: „Práce není nikdy hotová a klíčové slovo je SPOLUPRÁCE.“

HANA FERDOVÁ channah.f@gmail.com

Knihovna Jiřího Karáska ze Lvovic

Rozsáhlý knihovní celek (50 000 svazků) básníka a sběratele Jiřího Karáska ze Lvovic (1871–1951) je reprezentativní sběratelskou knihovnou, která vznikala od konce 19. století a kontinuálně se rozvíjela jako „knihovna Karáskovy galerie“ až do Karáskovy smrti v roce 1951.

Bohatý soubor časopisů evropské proveniencí reprezentuje obálka časopisu *L'Assiette au Beurre* podle návrhu Františka Kupky. Rovněž soubor dedikací představuje muzejní exempláře jedinečné hodnoty.

← Knihovna, Památník národního písemnictví v Praze

Krátká Správa o Slavném Bratrstvu obogjho Pohlawj

k wětšsý Slawě Božj, k Zwelebenj Marye Panny, ke Cti a Chwále welice diwottworného Cti Obhágitele Swatého Jana Nepomuckého založeným w Městečku Kwasyčých we Farnjm Kostele na Nebe Wzetzj Panny Marye a Swatého Jana Nepomuckého.

Na přední straně brožury (pravděpodobně členského průkazu) je medrytina provedená podle oltářního obrazu ve zmíněném farním kostele, autorem je **Václav Vavřinec Rainer** (1689–1743), rytinu provedl augsburský rytec Martin Gottfried Crophius. Vytištěno v Olomouci knihtiskárnou Josefa Hirnlová, [1755], což je datum obnovení Bratrstva.

→ Knihovna, Muzeum Kroměřížska v Kroměříži

Malý slabikář z Landfrasovy tiskárny

Jindřichohradecké tisky. Fond obsahuje téměř 3700 tisků z jindřichohradeckých tiskáren od 18. do 20. století. Největší soubor tvoří tisky z proslulé Landfrasovy tiskárny, k nimž patří kromě lidové modlitební literatury např. sedmidílné *Dějiny města Jindřichova Hradce* nebo týdeník *Ohlas od Nežárky* (1871–1942).

Knihovna, Muzeum Jindřichohradecka

Ilustrace Artuše Scheinera (1863–1938) ke knize E. T. A. Hoffmanna *Louskáček a myši král*. Knihu vydal Jan Otto v roce 1924. Kolorovaná kresba tuší.

Knihovna, oddělení knižní kultury, Národní muzeum

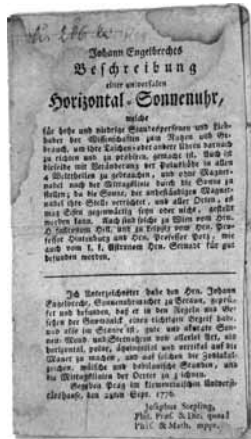

Exlibris od Josefa Čapka pro sběratele Mojžíra Helceleta. Litografie z roku 1918.

← Knihovna, oddělení knižní kultury, sbírka exlibris, Národní muzeum

Tištěný manuál ke slunečním hodinám (1776)

Autorem je proslulý berounský hodinář Johann Engelbrecht (cca 1725–1807). Druhý návod dosud známý ve světě je uložen v Museum of the History of Science in Oxford. → Knihovna, Muzeum Českého krasu v Berouně

Vazba celokožená, francouzská, zelený marokén

Individuální knižní vazbu navrhl Hans Kristian Tegner (1853–1932) a provedl dánský knihař J. L. Flygge před rokem 1904, zlacení tlačítky. C. F. Bricka, *Kong Frederik den andens ungdomskjaerlighed*, Kodaň 1873

Knihovna, sbírka bibliofilů a knižní vazby, Moravská galerie v Brně
Další obrazová příloha k textům viz třetí strana obálky.

Český knihovník (málem) u řeky Zambezi

Účastníci konference před zambijským parlamentem

V hlavním městě subsaharské Zambie (dříve Severní Rhodesie) Lusace se ve dnech 7. až 11. dubna 2014 konala již 15. konference parlamentních knihoven jižní a východní Afriky (Association of Parliamentary Libraries of Eastern and Southern Africa – APLESA), na kterou jsem byl pozván jako oficiální reprezentant sekce parlamentních knihoven IFLA, která kromě APLESA zastřešuje ještě dalších devět regionálních organizací parlamentních knihoven po celém světě. Pro úplnost jsou jimi podle roku vzniku tyto organizace: Parliamentary Libraries of Nordic Countries 1922, Association of Parliamentary Libraries in Canada 1975, European Centre for Parliamentary Research and Documentation 1977, Association of Parliamentary Libraries of Australasia 1984, Association of Parliamentary Libraries of Asia and the Pacific 1990, Parliamentary Libraries of Black Sea Countries 1996, Parliamentary Libraries of South Asia 1997, Red de Intercambio de los Parlamentos de América Latina y El Caribe 2011 a Association of Arab Parliamentary Libraries 2012.

Konferenci zorganizovala pod záštitou zambijského Národního shromáždění v novém hotelu Radisson Blu Parlamentní knihovna a její hlavní téma *Legislativní informace a parlamentní knihovny: zkoumání nových hranic* přilákalo na 40 účastníků z Angoly, Botswany, Ghany, Komorských

ostrovů, Parlamentního shromáždění východoafrických zemí, Keni, Lesotha, Malawi, Mozambiku, Namibie, Rwandy, Seychel, Jižní Afriky, Swazijska, Tanzanie, Ugandy, Zambie a Zimbabwe. Jednacími jazyky, do kterých bylo zabezpečeno i simultánní tlumočení, byly angličtina, francouzština a portugalská.

Působivá zahajovací ceremonie začala státní hymnou Zambie, hymnou Africké unie, modlitbou (75 procent obyvatel Zambie se hlásí k aktivnímu křesťanství a modlitbou zde začínají všechna oficiální setkání včetně společných snídaní, obědů a večeří).

Na programu prvního dne pak bylo sedm odborných příspěvků o parlamentních knihovnách a analytických výzkumných službách především Zambie a Zimbabwe (dříve Jižní Rhodesie). Podnětný na nich byl zejména střet tří různých pohledů na téma zkvalitňování parlamentních informačních služeb z hlediska akademiků – zástupců Zambijské univerzity, parlamentních knihovníků a jejich praxe a pak i poslanců samotných. Největší důraz byl kladen na kvalitu a vypovídací schopnosti webových stránek jak parlamentů, tak i jejich knihoven, na adresné informační služby typu SDI (select dissemination of information) a hlavně digitalizaci parlamentních materiálů a jejich zpřístupňování v digitálních repozitářích.

Druhý den jednání byl zahájen velice zajímavým analyticko-srovnávacím rozborem webových stránek deseti parlamentů zúčastněných zemí, po kterém následovala živá diskuse týkající se jak struktury a obsahu webových stránek, tak i jejich jazyka, kdy některé země kritizovaly upřednostňování angličtiny před francouzštinou a portugalskou v této části Afriky. Po dvou teoretických příspěvcích z Ugandy a Botswany následovaly tzv. Country Reports. Zástupci všech zemí zde podávali podle předem daného vzoru stručnou informaci o svých knihovnách a analytických službách, zejména co se týče jejich finančních, lidských a informačních zdrojů, stavu automatizace a digitalizace, odborného vzdělávání a kvalifikace, spolupráce s jinými parlamenty

a mezinárodními organizacemi a své eventuální účasti na blížícím se kongresu IFLA.

V rámci této sekce jsem konferenci poskytl základní informace o České republice, Parlamentu České republiky a Parlamentní knihovně. Velkou pozornost a nelíčený zájem vzbudila mezi účastníky on-line prezentace digitalizačních projektů naší knihovny, z nichž Digitální knihovna České sněmy a Společná česko-slovenská digitální knihovna společně tvoří veřejně přístupný digitální repozitář Parlamentu České republiky. Z praktického hlediska plánované budoucí spolupráce přítomných parlamentů účastníky konference velmi zaujala i prezentace projektu Víšegrádská digitální parlamentní knihovna +. Diskutující vesměs hodnotili tento projekt jako následováníhodný příklad mezinárodní spolupráce při digitalizaci a zpřístupňování parlamentářií i v jejich místních podmínkách, zejména když zjistili, kolik času, lidí a finančních prostředků se takto ušetří a jak mocným impulzem pro užší spolupráci parlamentů zemí se společnou historií a dokonce v jejich případě i společným oficiálním jazykem se tento projekt může stát.

Autor při prezentaci...

Foto archiv autora

Celý třetí den byl věnován strategickému plánování rozvoje parlamentních knihoven a jejich pracovníků. Účastníci se rozdělili do skupin, z nichž si každá pod vedením pedagogů ze Zambijské univerzity vypracovala svůj konkrétní plán rozvoje, který pak přednesla a obhajovala na plenárním zasedání všech skupin společně. Inspirativním modelem při této činnosti byl všem současně platný strategický plán rozvoje sekce parlamentních knihoven IFLA přístupný na internetu.

Další den uspořádali hostitelé pro všechny účastníky návštěvu největší hydroelektrárny v zemi, která se nachází na druhé největší zambijské řece Kafui ve stejnojmenném druhém největším africkém národním parku. Přiznám se, že při vzpomínce na několikahodinové prolézání Kap-

Autor v jednacím síni zambijského parlamentu

lanových turbin a generátorů vysokých jako několikapodlažový dům bez jakékoliv ochrany uší mě ještě dnes oblévají mráčky. Zambijci jsou však na tuto svoji elektrárnu, která jim umožnila stát se nezávislými na dodávkách energie ze zahraničí, patřičně hrdí. Však ji také i oficiálně „stavbou nezávislosti“ nazývají.

Poslední den se probírala obvyklá administrativní agenda jako například schválení zápisu z předchozí výroční konference, zpráva předsedkyně za minulé funkční období, zpráva pokladníka, následovaly diskuse o změnách v jednacím řádu a schvalování jeho dodatků, diskuse a schvalování konferenčních rezolucí a závěrem i volba, resp. potvrzení ve funkci staronové předsedkyně Esther Kamau z Keni.

Zvláštním bodem tohoto programu byla i Zpráva o činnosti sekce parlamentních knihoven IFLA za roky 2007–2015, při jejíž prezentaci jsem zdůraznil výhody členství v sekci pro přítomné nečlenské parlamentní knihovny, vybědl je ke vstupu a jménem celé sekce je co nejsrdečněji pozval na 30. výroční předkonferenci sekce, která proběhla 12.–14. srpna 2014 v Paříži a 80. světový kongres IFLA konaný ve dnech 16.–22. srpna 2014 v Lyonu.

Patnáctou výroční konferenci APLESA v Lusace charakterizovaly obrovská pohostinnost organizátorů, imponující aktivní účast většiny zúčastněných zemí, vysoká odborná kvalita většiny pří-

spěvků a velice živé a zajímavé diskuse. Závěrem lze konstatovat, že africké parlamentní knihovny, a to se zcela jistě týká i jiných typů knihoven v této části Afriky, čelí jiným výzvám a řeší odlišné problémy než většina našich knihoven. Technicky, technologicky i odborně jsou na s námi zcela srovnatelné úrovni. Žádnou vzácností zde již například není ani přístup do knihovnických katalogů z chytrých telefonů a tabletů. Největším problémem afrických knihoven je však stále ještě nedostatečná vzdělanostní a kvalifikační úroveň jejich uživatelů, včetně demokraticky zvolených poslanců. Ti pak samozřejmě těžko mohou pro svoji práci plně využívat všechny informační zdroje a technologické nástroje, které se jim v dobře vybavených knihovnách naskýtají.

Zambie získala svoji nezávislost přesně před 50 lety. Od té doby učinila jak v hospodářském, tak i kulturním vývoji včetně rozvoje vzdělanosti obyvatel veliký pokrok (odhaduje se, že negramotných je v zemi už jen asi 20 %), který nás opravňuje věřit, že v blízké budoucnosti bude i tento problém minulostí. A pak místo „zkoumání nových hranic“ z hlavního hesla konference nastane „překračování nových hranic“.

Svůj sen, spatřit Viktoriiny vodopády na řece Zambezi nejenom očima MUDr. Emila Holuba, ale i svýma, se mi pro nedostatek času uskutečnit nepodařilo. Livingstone, kde má tento náš významný cestovatel v Národním muzeu svoji expozici a před muzeem i bustu, je přeci jenom od Lusaky ještě hodně daleko.

KAREL SOSNA [#sosna@psp.cz](mailto:sosna@psp.cz)

ZE ČTENÁŘOVA DENÍKU...

Otevřené zpovědi okolo piva a jídla

Když jsem byla požádána, abych se zapojila do této rubriky, naši republiku bombardovalo 500 billboardů s kampaní *Pivo dobré, majitel mágor*. Autobiografie Stanislava Bernarda s názvem *Tvrdohlavý muž* pro mě byla jasnou volbou. Dokud mi poštou jako výhra nepřišla kniha s půvabnou blondýnkou na obalu. Životopisu Portie de Rossi s názvem *Nesnesitelná lehkost* se po třech letech od vydání v USA dočkali i čeští čtenáři. Někteří z vás by byli jistě rychle rozhodnutí mezi cestou úspěšného pivovarníka a příběhem anorektičky. Já se však rozhodla naservírovat vám je v jednom menu. Knihy totiž nejsou tak rozdílné, jak se na první pohled může zdát. Pokud vás zaujal životopis Andrého Aggasioho pro svou otevřenost, pak se vám tyto biografie budou určitě líbit. Jsou totiž stejně otevřené, jen se točí okolo piva a jídla.

Zpočátku mi styl vyprávění pana Bernarda moc nevyhovoval a myslela jsem, že se těžko začtu, ale opak byl pravdou. Ani se nenadějete a najednou jste s Bernardem u třetího piva.

Takto poeticky jsou označené jednotlivé oddíly šesti kapitol. A poetické se nakonec ukázalo i vyprávění ve stylu, jak mu zobák narostl. Při čtení jsem si připadala jak štangast u piva, kterému vypráví sám Stanislav Bernard svůj příběh začínající privatizací humpoleckého pivovaru.

První polovina knihy se věnuje procesu přetváření ruin se špatnou pověstí v renomovaný pivovar, jeho chodu a zaměstnancům. Dočteme se o světě pivovarnictví a jeho konkurenčním prostředí, o úskalí českého podnikání, o prosazování zákona o diferencované spotřební dani i o boji s politiky a zákony. Vše je citlivě doplněno černobílými fotografiemi ze života pivovaru i jeho majitele. Na konci každé kapitoly nás

vždy čeká „malé podotknutí nad šnytem“, což jsou postřehy nad aktuálním děním nebo spíše pohledy na naši společnost.

Ve čtvrté kapitole autor vzpomíná na své dětství a studia. Kapitola, kterou většina autobiografií začíná, odděluje část o člověku, který se stal úspěšným pivovarníkem navzdory starousedlíkům i politikům, od části o podnikateli a jeho názorech na politiku, byrokracii či korupci. Názory pana Bernarda v první polovině knihy se mi líbily a s většinou jsem souhlasila a upozorňovala na ně, když se mě lidé ptali, jaká kniha je. Přesto bych pátou kapitolu o „politice“ klidně vynechala. Jenže to bych vynechala jednu část osobnosti, která byla spoluzakladatelem Nadačního fondu proti korupci.

Poslední kapitola se zabývá tradicí a budoucností českého piva. Poslední dvě věty knihy jako by navazovaly na druhý životopis – „Nevěděli jsme, že by to mohlo dopadnout špatně. Vždy-

Někteří z vás by byli jistě rychle rozhodnutí mezi cestou úspěšného pivovarníka a příběhem anorektičky. Já se však rozhodla naservírovat vám je v jednom menu. Knihy totiž nejsou tak rozdílné, jak se na první pohled může zdát.

ky jsme se totiž snažili udělat všechno pro to, aby to dopadlo dobře.“ Portia de Rossi si totiž myslela to samé. Musím se přiznat, že jsem vůbec netušila, do čeho s tímto životopisem jdu. Oproti jiným knihám jsem si dokonce ani nepřečetla informace na obalu knihy. Prostě jsem se pustila do čtení představitelky Nelle Porter ze seriálu *Ally McBealová*. Hned v prologu je však jisté, o čem tento příběh bude – o boji o přežití v nablýskaném a povrchním světě showbyznysu, boji s anorexií a s faktem, že je lesba.

První část knihy popisuje její cestu ke slávě a taky cestu k anorexii. Už jako dvanáctiletá modelka trpěla bulimií, která ji doprovázela dalších 15 let. Postupně se dozvídáme, že jedním z důvodů jejího neustálého hubnutí byla nízká sebedůvěra a nedostatek schopnosti přijetí sebe samotné jako lesby a velikosti svého těla. Přiznání homosexuality je však pouze její vnitřní záležitostí. Navenek pro svoje okolí a veřejnost vystupuje jako heterosexuálka, normálně jí, fotí sexy fotky na obálky časopisů.

Spolu s Portií se dostáváme na natáčení úspěšného seriálu *Ally McBealová*, na červený koberec i do jejího nového bytu. Ale to vše je v pozadí, protože my se s ní vydáváme hlouběji do temnoty. V druhé části knihy totiž popisuje, že sní jen 300 kalorií denně, váží 37 kilo a začíná mít vážné zdravotní potíže. Přesto je i nadále posedlá cvičením a kalorickými tabulkami. Stejně jako u *Tvrdohlavého muže* i u *Nesnesitelné lehkosti* si při čtení několika předposledních kapitol říkáte, že tohoto můžete být ušetřeni. Vyprávění o poklesu na úplné dno, kdy byste Portii nejráději vytáhli z děje a propleskli ji, v knize zkrátka musí být. Druhá část končí uvědoměním si problému a začátkem přijímání sama sebe.

Poměrně obsáhlý epilóg nás již provádí „normálním“ životem a cestou k němu. A nechybí ani pravý hollywoodský happy end. Za velké minus knihy považuji absenci fotek. Zůstane totiž jen na vaší fantazii a umění googlovat, abyste zjistili, jak „tlustá“ vlastně byla, když vážila 50 kilo a fotila odvážné fotky.

Obě otevřené zpovědi na mě silně zapůsobily. Ne nadarmo se staly bestsellerem (New York Times a v případě Bernarda 2. místo v žebříčku nejprodávanějších titulů). Věřím, že najdete místo nejen v naší obecní knihovně.

EVA HUSÁKOVÁ [#knihovnachrustenice@email.cz](mailto:knihovnachrustenice@email.cz)

Setkání jihočeských starostů a knihovnic v obci Kovářov u Milevska

Ve dnech 10. a 11. července 2014 se v obci Kovářov u Milevska uskutečnil třetí seminář starostů a knihovnic Jihočeského kraje, který uspořádaly jihočeský Spolek pro obnovu venkova (SPOV), jihočeská regionální organizace profesního spolku Svazu knihovníků a informačních pracovníků (SKIP), MAS (místní akční skupiny – konkrétně Místní akční skupina Střední Povltaví), Ministerstvo zemědělství a obec Kovářov.

První společný seminář proběhl v červenci 2012 v Chelčicích, jeho téma se odvíjelo od otázky *Kam kráčíte (Quo vadis) – jihočeské knihovny a jihočeský venkov?* Druhý se konal v roce 2013 v obci Novosedly nad Nežárkou a motem tohoto setkání bylo *Komunální informatorium aneb Rodina a venkov*.

Letošního semináře se zúčastnilo okolo 35 zástupců obcí a knihoven z Jihočeského kraje, ubytování jsme byli přímo na břehu Orlické přehrady v areálu Marina Orlík v pěkných apartmánech. A co bylo na programu setkání?

Zabývali jsme se aktivitami k vyhlášenému ROKU RODINY. První blok prezentací se týkal práce se seniory, například *Volnočasové aktivity pro seniory* (Domov pro seniory v Kaplici), *Virtuální univerzita 3. věku* (Městská knihovna v Písku), *Zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven* (Mgr. V. Pillerová z NK Praha), *MAS a jejich činnost v roce 2014*, *Program obnovy venkova v Jihočeském kraji*...

Odpolední program byl rozdělen na dvě části. Blok pro knihovníky byl věnován setkání absolventů rekvalifikačních kurzů *Knihovna – informační centrum obce*, od jehož realizace uplynulo deset let. Navštívili jsme Obecní knihovnu v Kovářově, kde jsme se seznámili také s historií a současností obce. Absolventky kurzu pohovořily o využití získaných poznatků z kurzu ve své praktické činnosti v knihovnách.

Absolventi rekvalifikace byli také úspěšní v rámci soutěže Vesnice roku – ocenění *Jihočeská*

Knihovnice na „Stežce na Onen Svět“

Foto archiv autorky

knihovna roku. Byly to knihovny Sepekov (2002 – získala i celostátní ocenění Knihovna roku), Horní Stropnice (2003), Božetice (2005), Besednice (2006) a Křemže (2014).

Část odpoledního programu pro starosty, jehož garantem bylo Ministerstvo zemědělství, navazovala na aktivity Celostátní sítě pro venkov, která se zaměřuje na zlepšení kvality života ve venkovských oblastech – *Za lepší venkov*.

Společně jsme pak navštívili nedaleko Kovářova zážitkové centrum Zeměráj, které je umístěné na ploše devíti hektarů. Návštěvníci zde najdou více než stovku různých her, hlavolamů a dobrodružných úkolů podporujících kreativitu, pozornost, zručnost, obratnost... Jsou zde interaktivní programy v reálně ztvárněném prostředí vesnice z období raného středověku, mohou si projít přírodní stezku s mnoha zábavnými i naučnými úkoly a vyzkoušet si svou fantazii v herních výstavních prostorách. Hodiny a hodiny zde mohou děti běhat, přelézat, vymýšlet, tvořit a objevovat.

Krásu české přírody a historie zde vnímáte nejen zrakem a sluchem, ale také prostřednictvím svých bosých nohou, všeho se můžete dotknout, vše si vyzkoušet, ochutnat, procítit... I když v závěru naší prohlídky začalo pršet, všem se zde líbilo a odnesli si velký zážitek. Po společné večeři následovalo společné neformální posezení starostů, starostek a knihovnic.

Program pátečního dopoledne začal informací o *Programu obnovy rodiny*, o setkání v Lukách nad Jihlavou. Poté následovala prezentace zají-

mavého projektu *TOULAVA* – turistické destinace, náměty na výlet, poznávání krás přírody, turistické zajímavosti... Bylo zcela logické, že jsme pak vyrazili na rozhlednu Onen Svět, stojící na pomezí Jihočeského a Středočeského kraje, z níž jsme se rozhlédli po okolní přírodě a krajině. Po návratu a společném obědě byl seminář zakončen příslibem dalšího ročníku – pokračováním tradice setkávání jihočeských zástupců samosprávy a knihovnic.

Už teď se těšíme na další setkání!

Česká poezie od roku 2000 do současnosti

V české poezii vznikající mezi lety 2000 a 2014 nenacházíme – stejně jako v průzetež období – žádné přerovy ani zřetelné milníky; je to období, kdy literární život plyne přirozeně, bez zásahů zvětšku i bez horečnatého splácení dluhů (sbírky autorů za komunismu zakázaných byly vydávány a čteny v devadesátých letech). Poezie v tomto období vychází nejen v klasické, tištěné podobě – ať už v časopisech, nebo knižně –, ale je také vydávána načtená na CD a objevuje se na internetu, kde se nabízejí básně i celé sbírky (přehledně například na <http://kotrla.com/frogman/?c=138>), básníci čtou své verše na webovém YouTube atd. Jako se rozšiřují komunikační kanály, rozšiřuje se výrazně i oblast, kterou poezie pokrývá: vedle poezie v běžném slova smyslu se ve větší míře objevuje poezie insitní (viz níže), do „kanonické“ poezie vstupují písňové texty (knižně vycházejí nejen sbírky písničkářů, ale i rockových aj. kapel) a podstatná je oblast, kde se poezie stýká s jinými uměleckými druhy, s hudbou („fyzická poezie“ P. Váši) a výtvarným uměním (J. Typl). Tyto oblasti se objevovaly již v minulosti, teprve nyní jsou však plně etablovány.

V soudobé básnické tvorbě převažuje poezie lyrická (nedějová) nebo jen s dějovými náznaky, velké epické básnické skladby (jaké byly typické pro Máchu, Vrchlického, Zeyera, ale také např. Hrubína, Holana aj.) absentují.

Básníci tohoto období jsou solitéři a jen výjimečně se setkají v jasně vymezené skupině (nejzávažnější výjimkou představují surrealisté). Orientaci v básnické produkci napomáhá od roku 2009 vydávaná ročenka *Nejlepší české básně* (vyd. Host), jejíž dva editoři, vždy jeden básník a jeden literární vědec, tu podávají výběr významných básní v daném roce se objevivších, aniž by se nechali omezovat hledisky generačními, tematickými, žánrovými aj.

Zatímco v próze jsme konstatovali dominanci tématu národních dějin, resp. nejbližší minulosti, poezie se přiklání spíše k obecným (nadčasovým) jevům – jakkoli i historická témata jsou zde zastoupena (např. česko-německé vztahy ve sbírce R. Fridricha *Erzherz*, 2002) a jakkoli existuje i časová, tzv. angažovaná poezie. Hlavní polohy zde tvoří poezie každodennosti a poezie spirituální; poezii s prózou sblížují projevy postmoderních, imaginativních tendencí.

Poezie běžného dne

Poezie nesená motivikou každodennosti není v českém kontextu novinkou, navazuje přede-

vším na Skupinu 42 (1942–1948). Běžné, civilní momenty – zvláště popisné detaily – zde mnohdy mají funkci symbolickou. Je to poezie nepatetická, tíhne k rozbíjení klasické formy, k volnému verši, prozaizuje se.

Generační spektrum autorů, kteří k tomuto civilnímu vyjádření tíhnou, je široké – od starší generace, kam patří např. **Petr Halmay** (* 1958; např. jeho sbírka *Koncová světla*, 2005), **Petr Hruška** (* 1964), přes mladší autory, jako je např. **Josef Straka** (* 1972), **Milan Děžinský** (* 1974), **Bogdan Trojak** a **Štěpán Nosek** (oba * 1975), až k autorům nejmladších generací, **Jakubu Chrobákovi** (* 1974), **Viktoru Špačkoví** (* 1976), **Jakubu Řehákovi** (* 1978; za sbírku *Světla mezi prkny*, 2008, byl nominován na Magnesii Literu a na Cenu Jiřího Ortena) nebo **Jonáši Hájkovi** (* 1984, *Suť*, 2008). Do této kategorie zařazujeme i nejmladšího debutanta **Jonáše Zbořila** (* 1988) a jeho sbírku *Podolí* (2013), jež roku 2014 získala cenu Magnesia Litera pro objev roku. V dané dekádě se k této tradici přiklání také jedna z nejvýznamnějších představitelky experimentální poezie šedesátých let **Bohumila Grögerová** (* 1921); její sbírka *Rukopis* (2009) má charakter věčných deníkových záznamů.

Je-li v poetickém světě těchto básníků cosi palčivého, magického a opojného, je to nejčastěji tělo a tělesnost, a to v celé široké škále svých významů: od – třeba provokativní – erotičnosti k naturalismu. Autorů lze jmenovat celou řadu: **Věra Chase** (* 1970), **Marek Šindelka** (* 1984), kteří jsou zároveň autory prózy, **Tereza Riedelbauchová** (* 1977, sbírka *Velká biskupovská noc*, 2006); **Kateřina Kováčová** (* 1982, jež za sbírku *Hnízda*, 2005, získala Cenu Jiřího Ortena), ale i zmíněný Řehák aj.

Náboženská poezie

Je zdánlivě protikladný poezii každodennosti

je proud poezie inspirované křesťanstvím (nebo obecněji náboženským prožitkem či zážitkem). U starší generace se náboženská motivika projevuje explicitně (**Viola Fischerová**, *1935; **J. Kuběna**, * 1936, vl. jm. Jiří Paukert; **Ivan M. Jirous**, * 1944), avšak u mladší generace již jen v náznacích, často vetkána právě do motivů všedního dne – stýká se tak tedy poezie „spirituální“ a „civilní“.

Tato mladší vrstva náboženské poezie nemožňuje, nezná polohy vznešena či patosu. Z jejích exponentů jmenujme alespoň **Petra Borkovce** (* 1970; byť jeho poezie jde různými cestami, srovnajme například jeho nejnovější sbírku *Milostné básně*, 2012, či knížku básnických popisných próz *Berlínský sešit*, 2008) nebo **Pavla Kolmačku** (* 1962; též prozaik – a jeho sbírku *Moře*, 2010), kde se Bůh zjevuje v nejprostších jevech, často smyslových vjemech; Kolmačka má ostatně velmi blízko k poezii každodenní.

Obdobnou cestou se posléze vydává i již zmíněný Jirous (sbírka *Okuje*, 2008), jehož zbožnost prošla bouřlivým vývojem – po buřičských polohách včetně rouhavých či vulgárních motivů (zvl. v samizdatových sbírkách 80. let) se ustálila v prosté civilní tónině.

Imaginativní poezie a surrealismus

Již od počátku devadesátých let je česká poezie napjatá mezi dvě tendence: dostředivou (klidnou, upřenou do hloubky věcí) a odstředivou, v leccems navazující na avantgardní impulsy – tyto tendence dokonce vykristalizovaly roku 1993 v manifestech M. C. Putny a P. Borkovce, kteří hlásali neoklasicistní upření do středu, k tradici, a v manifestu J. F. Typlta plédujícího pro neoavantgardní odstředivost; v námi sledované dekádě zdůraznila imaginativní pól básnická skupina *Fantasia* (**Adam Borzič**, * 1978, **Kamil Bouška**, * 1979, a **Petr Řehák**, * 1978),

jejíž almanach se objevil v roce 2008. V imaginativním básnictví zaznamenáváme větší míru surrealismu (surrealisté jsou také jediní básníci, kteří mají vlastní skupinu – od roku 1993 *Skupina českých a slovenských surrealistů*; průřez tvorbou bytostných surrealistů nabízí antologie *Letenka do noci*, 2003). Vlivy surrealismu však nalezneme i u autorů jiných poetik: rušným hranice mezi uměním a vědou se surrealismu blíží **Pavel Ctíbor** (* 1971; např. sbírkou *Silentbloky*, 2009); sbírka *Volavka* (2013) **Petry Stré** (* 1979) kombinuje surrealistickou imaginaci, erotičnost a folklorní a magickou inspiraci, připomínajíc tak poněkud staršího K. Šiktance. Zájem o sny přibližuje surrealismu sbírku *Sny* (2007) **Zbyňka Hejdy** (1930–2013), autora expresivního výrazu vnašejícího do české poezie tematiku erotiky, smyslového života na jedné straně a smrti na straně druhé (zbytek jeho díla však leží mimo sledovanou dekádu).

Avantgardní tendence připomíná zájem o insitní (záměrně neumělou, naivní) tvorbu. Vedle několika menších sběratelů či tvůrců (a vedle zájmu o tzv. art brut, tvorbu psychicky nemocných umělců) je třeba zmínit především **Ivana Wernische**: vedle vlastní autorské tvorby je sestavovatelem tří monumentálních antologií z díla „zapomenutých, opomíjených a opovrhovaných“ (jak zní podnázev) českých autorů posledních tří století (*Zapadlo slunce za dnem, který nebyl*, 2000; *Píseň o nosu*, 2005; *Quodlibet aneb jak se komu co líbí*, 2008). Tentýž Wernisch vydal pod názvem *Kdo to čte, je prase* (2008) výbor erotického folkloru z předválečné sbírky **K. J. Obrátily Kryptadia**.

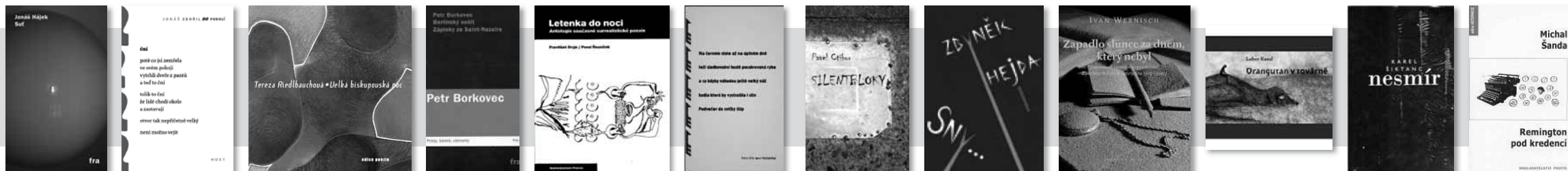
Specifická fantazie – upomínající na svět mýtů a podivných bestiářů – charakterizuje básníky **Boženu Správcovou** (* 1969) a **Lubora Kasala** (* 1958), spjaté s literárním časopisem *Tvar*: u Správcové jde zejména o sbírku *Požární kniha*, 2003, u Kasala o sbírku *Oran-*

gutan v továrně, 2008. Fascinace fantaskními bytostmi je ovšem širší: nalezneme ji u **Bogdana Trojaka** (*Strýc Kaich se žení*, 2004), u I. Wernische aj.

Básnický experiment

Jen těžko lze vést přesnou hranici mezi poezií imaginativní a experimentální. Imaginativnost je záležitost motivická a tematická, experimentálnost výrazová (práce s jazykem, veršem), avšak v praxi často obě polohy logicky splývají. Experimentální poezie má v Čechách dlouhou tradici (přes avantgardu dvacátých a třicátých let k experimentální poezii let šedesátých); v současné české poezii se projevuje nejrůznějšími způsoby. Pro některé básníky je typická makarónská báseň (koexistují v ní různé jazyky): **Radek Fridrich** či **Radek Malý** češtinu mísí s němčinou, **Eugen Brikcius** pracuje zvláště s latinou. Zvláštní důraz na jazyk upírá básník nejstarší generace **Karel Šiktanc** (* 1928); srovnajme jeho sbírky *Řeč vestoje* a *Běseň*, obě 2005, *Nesmír*, 2010, kde experimentuje s původem slov a jejich skrytými významy; tato tendence je u Šiktance tradiční (motiv jazyka jako nositele národní i mytické tradice se objevil již v jeho monumentálním, samizdatovém *Českém orloji*, 1974).

Pro **Michala Šandu** (* 1965) je typický jazykový experiment a oscilování mezi poezií a prózou; zmiňme sbírku *Remington pod kredencí*, 2009, a *Býkárna*, 2006, se spoluautory **Milanem Ohniskem** a I. Wernischem. Sbírkový výjimečného autora **Ivana Wernische** charakterizuje míchání žánrů (báseň klasické formy, volný verš, básně v próze, kratičké povídky, aforismy, sentence aj.) a přecházení mezi autorskou tvorbou, překladem, sbíráním básní (viz výše o insitní poezii); to vše je navíc propojeno tendencí k mystifikaci („překlady“ jsou někdy spíše napodobeniny atd.).

Již bylo naznačeno prolnutí poezie s jinými uměleckými druhy. Zde je nutno zmínit zvláště **Jaromíra Typlta** (* 1973). Jeho díla stojí na hranici literatury, filmu (či videa), výtvarného umění a hudby; jde především o performance, tedy žánr či umělecký druh, který je poezii vlastní, v Čechách však dosud není etablovaný. Směřem k hudbě zkoumá možnosti poezie (a jazyka obecně) **Petr Váša** (* 1965), „fyzický básník“, mj. frontman skupiny Ty Syčáci, autor sbírky *Návrat Plavce Jindřicha* (2005) a sbírky esejů *Fyzické básnictví* (2011; ke knize je přiloženo DVD); fyzické básnictví chápe jako propojení divadelní akce, hudebního projevu a jazykové dovednosti.

Tzv. angažovaná poezie

Poezie civilní, křesťanská i experimentální mají – až na samozřejmé výjimky – tendenci nevyjadřovat se explicitně k problémům soudobého světa. Krystalizuje však i opačný proud – poezie vyjadřující se k aktuálnímu světu, poezie sebevědomá, která chce být součástí světa, nikoli stát na jeho marginálním a přehlíženém okraji (nejde však – či nemá jít – o poezii politickou). Pojem angažované poezie je spjat především s časopisem *Psí víno* (roku 2008 zde byl otištěn krátký manifest) a s básníky **Petrem Štenglem** (* 1960) a jeho sbírkou *3+1* (2010), s **Janem Těsnohlídkem** ml. (* 1987) a jeho debutem *Násilí bez předsudků* (2009); s časopisem *Psí víno* je dále spojen **Ondřej Buddeus** (* 1984), autor jazykově inovativních sbírek, např. *Rorýsy*, 2012, a **Milan Kozelka** (* 1948). Koncept angažovanosti se v současné době stává jedním z hlavních témat literárních debat a polemik.

Duch angažovanosti je vlastní též skupině *Fantasia* a samozřejmě také básníkům starší generace: jmenujme alespoň **Karla Škrabala** (* 1969), **Jiřího Rulfa** (1947–2007), **Víta Krem-**

ličku (* 1962). Do jisté míry sem lze vřadit básníka dekadentního, ironického a sebeironického gesta **J. H. Krchovského** (vl. jm. Jiří Hásek, * 1960), postavu příšedší z undergroundu, jehož kapela *Krch-off Band* zhudebňuje jeho básně, nebo již zmíněného **I. M. Jirouse**: zvláště jeho sbírky *Okuje* (2007) nebo *Rok krysy* (2008) charakterizuje kritika a ironie zacílená jak na osobu básnického subjektu, tak na celek okolního světa.

Poezie a hudba

Tradičně je kritický tón vůči společnosti vlastní písničkářům. V „novodobém trubadúrství“ se spojují nejrůznější tendence: ve starší i novější folkové tvorbě zavedených autorů se často objevuje politická angažovanost či sociální kritika (**Vladimír Merta**, * 1946; **Vlastimil Třešňák**, * 1950; **Jaromír Nohavica**, * 1953; **Jaroslav Hutka**, * 1947; **Jiří Dědeček**, * 1953; aj.), experiment (**Oldřich Janota**, * 1949; též autor fejetonů *Neslyšící děti*, 2008) i texty nesené v náboženské či filozofující tónině. Ta nachází výraz i mimo typické písničkářství, především v původně undergroundové rockové hudbě (**Vratislav Brabec**, * 1943, spojený s kapelou *The Plastic People of the Universe*, a **Pavel Zajíček**, * 1951, ze skupiny *DG 307*) aj.

Nejde však jen o hudební píseň: mnoho textů, které původně vznikaly jako slovní složka písně, vychází v knižní podobě, a vstupuje tak do kontextu čistě literárního: texty **Karla Kryla** byly vydány již koncem 90. let, **Filip Topol** ze skupiny *Psí vojáci* publikuje v roce 2014 knihy *Sakramiláčku a Střepy*, tedy texty dvou hudebních alb, a *Sbohem a řetěz*. Jiní hudebníci vydávají nejen texty svých písní, ale i texty psané přímo jako básně: **Jiří Dědeček** a jeho sbírka *Věci po mrtvých* (2001), **Jaroslav Hutka** a jeho sbírka *Básně* (2008), aj.

Poznámky k české literatuře pro děti a mládež

Konstatovali-li jsme v případě poezie a prózy, jak je těžké stanovit jasné milníky či specifika posledních let, platí to v případě dětské literatury mnohonásobně. Dětská literatura se ze své povahy vymyká literárním dějinám a má největší rezistenci proti projevům střídajících se stylů a epoch. Dětská literatura, je-li kvalitní, nestárne. Do soudobého proudu se tak stále vřazují nová vydání děl starých (typicky knihy *Ladovy*, *Sekorovy*, *Čtvrtkovy*, *Hrubínův Špalíček veršů a pohádek* atd.).

Na dětskou literaturu se specializují mnohá vydavatelství (*Albatros*, graficky náročný *Meander* a *Baobab*, edice *Raketa* v nakladatelství *Labyrint*, *B4U Publishing*), nejzdařilejší díla jsou oceňována *Zlatou stuhou*, již uděluje Česká sekce *IBBY* (Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu), *Obec překladatelů a Památník národního písemnictví*; obdrželi ji např. **J. Žáček**, **I. Diviš**, **R. Malý**, **P. Šrut**, **I. Procházková**, **L. Seifertová** aj.

V literatuře pro děti se objevují tradiční motivy (či jejich variace) a klasický pohádkový svět. V produkci určené dětem staršího školního věku dominují chlapecké a dívčí romány, pro děti mladšího školního věku vznikají zejména realistické příběhy o dětech a jejich každodenních „dobrodružstvích“ v rodině, škole, mezi kamarády apod. V literatuře pro nejmenší se často objevují knižní zpracování příběhů známých z obrazovky (zejména seriálů televizních *Večerníčků*). Úspěšná a žádaná jsou také

literární díla s naučnou tendencí. Nejen zde se pak projevují postmoderní postupy: v míšení žánrů, stylů, v hravé mystifikaci, v prolínání literárních a mimoliterárních postupů (např. tvorba *P. Nikla*).

Někteří autoři jsou zároveň i ilustrátory; tento rys je v české literatuře tradiční (*J. Lada*, *O. Sekora* aj.). Z těch nejvýraznějších lze zmínit **Petra Šise** (* 1949, od 1984 žije v New Yorku, roku 2012 získal *Cena Hanse Christiana Andersena*), který je mj. autorem knihy, jež vysvětluje dětem komunistický režim (*Zed – Jak jsem vyrůstal za železnou oponou*, 2007), nebo knihy na pomezí literatury faktu *Strom života – příběh Charlese Darwina* (2003).

František Skála jr. (* 1956, člen skupiny výtvarníků *Tvrdohlaví* a *B. K. S.* [Bude konec světa]) vstoupil do literatury už v osmdesátých letech komiksem *Velké putování Vlase a Brady* (1987), inspirovaným světem *Tolkienovým*; pozoruhodné jsou jeho fotografické komiksy s fantazijním námětem *Jak Cílek Lidu našel* (2006) a *Skutečný příběh Cílka a Lidy* (2007). Do literatury vstoupila i jeho dcera **Alžběta Skálová** (* 1982), a to nejen jako ilustrátorka, ale i jako autorka: její knížka *Pampe a Šinka* o tvorečkách z pampeliškového chmýří a liščího ocásku získala *Magnesii Literu* za knihu pro děti a mládež pro rok 2011.

Členem skupiny *Tvrdohlaví* je také **Petr Nikl** (* 1960), grafik a ilustrátor. Význačné jsou jeho *Lingvistické pohádky*, 2006, k jazykové

hře tíhne knížka *Záhádky*, za něž v roce 2008 získal Magnesii Literu za literaturu pro děti a mládež.

Některé obrazové knížky jdou cestou více experimentální: **Eva Volfová** (* 1979) svou knížku *Kočíčka z kávové pěny* (2006) „ilustruje“ výšivkami; **Jiří Stach** (* 1944) a **Lenka Uhlířová** (* 1973) v knížce *Velká cesta Malého pána* (2008) mísí malbu a fotografie. K tradici J. Trnky se přihlásil **Pavel Čech** (* 1968) knížkou *O zahradě* (2005).

Mnohé ze zmíněných obrazových knih jsou srozumitelné dětem a zároveň mají výrazný umělecký potenciál a myšlenkové kvality, díky nimž jsou vhodné i pro čtenáře dospělého; takto čtenářsky otevření jsou i známí *Lichožrouti* (2008) **Pavla Šruta** (* 1940) nebo knížky **Daisy Mrázkové** (* 1923); dvěma typům čtenářů – dospělým a dětem – je apriori určena kniha *Krátké pohádky pro unavené rodiče*, 2007, **Michala Viewegha** (* 1962). Obdobně *Vikinská princezna* (2010) **Zuzany Frantové** (* 1983) v pásmové kompozici konfrontuje příběh malé holčičky ze současnosti s drsnou evokací raněstředověkého světa severní Evropy: jedna část je vysloveně pro čtenáře dětského, druhá spíše pro staršího. Do téhož proudu lze zahrnout **Ivu Procházkovou** (* 1953, sestra spisovatelky Lenky Procházkové). Jakkoli jsou její knížky určeny dětem a dítě zde také bývá vypravěčem, problematika jejích příběhů leží v oboru sociálního románu (*Nazí*, 2009; *Uzly*

a pomeranče, 2011). Obdobně zmiňme **Mar-kétu Pilátovou** (* 1973), též známou především jako autorku knih pro dospělé. Její knížka *Jura a Lama* (2012), formálně vyprávěná jako bilderbuch, v pohádkové atmosféře přináší příběh o rodině lesbických partnerek.

Knihy pro děti píše i další spisovatelé knih určených primárně dospělým čtenářům: **Edgar Dutka**, **Viola Fischerová** (Magnesia Litera za knihu pro děti za knížku *Co vyprávěla Dlouhá chvíle*, 2005) stejně jako **Arnošt Goldflam** (1946) – knížky *Tatínek není k zahození* (2004) a *Tatínek 002* (2006) nebo **Ivan Diviš** (1924 až 1999 se sbírkou *Říkadla a kecadla*, 2004).

Podstatnou kapitolu dětské literatury představují tituly vzdělávací: **Ivona Březinová** (* 1964) se vyjma příběhů typicky dívčích nebo variací pohádkových motivů profiluje knížkami, které příběhovou formou přibližující českou literaturu (*Básník v báglu*, 2005, o K. H. Máchovi, *Báro, nebřeč*, 2007, o B. Němcově); **Lucie Seifertová** (* 1969) publikovala dílo na pomezí komiksu a obrazové knihy, *Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí* (2003, oceněno Magnesií Literou za nejlepší dětskou knihu roku 2003 a Zlatou stuhou za nejlepší literaturu faktu pro děti), vtipně přibližující českou historii „velkou“ i každodenní; v celoevropském kontextu se o totéž pokusila **Renáta Fučíková** (* 1964) knihou *Historie Evropy*, 2011. K historii se obrací i **Alena Ježková** (* 1966), charakteristická

básnickým jazykem (*Příběhy z Dalimila*, 2006; výbor pražských pověstí *77 pražských legend*, 2006; *55 českých legend z hradů, zámků a měst*, 2006; *Příběhy českých knížat a králů*, 2007; příběhy českých světců *České nebe*, 2012, aj.).

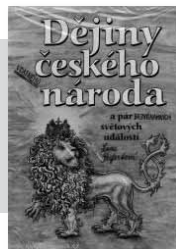
Klasický folklorní svět evokují různorodí autoři: světu mýtu je blízký **Karel Šiktanc** v knize *O dobré a o zlé moci* (2000); výraznou roli hrají adaptace a výběry pohádkových látek (typicky **Vladimír Hulpach**, * 1935, jenž převypravoval pohádky různých oblastí České republiky stejně jako pohádky orientální). Klasická schémata dětské literatury s antiiluzivní zápletkou zkombinovala **Jana Šrámková** (* 1982) v knížce *Putování Žabáka Filemona* (2010; příběh o plyšovém zvířátku hledajícím domov).

Jedním z nejsilnějších prostředků oslovení dětského čtenáře je poetizace jazyka, básnický (rytmizovaný) jazyk; nelze tedy pominout poezii pro děti (není náhodou, že všichni velcí autoři české literatury – J. V. Sládek, V. Nezval, J. Seifert, F. Hrubín, J. Skácel – psali také verše pro děti; je to ovšem dáno i tím, že dětská literatura v méně příznivých dobách tradičně slou-

žila jako únik k bezpečným tématům a žánrům). Výrazná je zde tradice nonsensu: např. **Jiří Žáček** (* 1945), **Pavel Šrut** (sbírka *Příšerky a příšerí*, 2005; *Šišatý švec a myšuš*, 2007), **Miloš Kratochvíl** (* 1948) nebo **Jiří Dědeček**. Lyrickou polohu zastupuje **Radek Malý** (* 1977; Cena Jiřího Orteny za r. 2003) sbírkami *František z kaštanu*, *Anežka ze slunečnic*, 2006; *Kam až smí smích*, 2009, *Listonoš vítr*, 2011. Básně pro děti píše i zmíněná **M. Pilátová** (*Zatýkání větru*, 2011).

Obtížného úkolu přiblížit dětskému čtenáři dějiny české poezie se podjal kritik **Petr Šrámek** (* 1973). Sestavil tři ilustrované antologie: *Nebe peklo ráj: Tyglík české poezie pro děti 20. století* (2009) a *Hrábky dráčky odpadky: Krasohled české poezie pro děti 19. století* (2012) obsahují verše množství českých básníků daných období; knížka *Začarovány tatrmánek* (2012) je cele věnována autorovi jedinému, Jaroslavu Vrchlickému, neprávem opomíjenému a dnes téměř neznámému knížeti české poezie.

PAVEL ŠIDÁK ✉ Pavel.Sidak@seznam.cz

Obecní knihovnička v obci Karlov

Po vzoru velkých měst, jako je Praha nebo Londýn, byla v květnu letošního roku v obci Karlov u Žďáru nad Sázavou instalována novinka – Obecní knihovnička. Nápad vzešel z hlavy studentky Filozofické fakulty UK v Praze Kateřiny Čejkové, která svůj sen pomocí zručnosti svého tatínka dotáhla do úplného konce.

Dřevěný domeček vypadající jako malá perníková chaloupka je umístěn na budově hasičské zbrojnice Karlov, je tedy přístupný všem kolemjdoucím.

Hlavní myšlenka Obecní knihovničky spočívá ve výměně jakékoli knížky, která je uvnitř, za knížku jinou. Nahrazuje to tak klasickou městskou knihovnu. Zde se však čtenář obslouží úplně sám a nemusí přečtenou knížku vracet, pokud ji vymění za jinou. Vše je založené na důvěře k ostatním čtenářům. Součástí knihovničky jsou i společenské hry, které si zájemci mohou zahrát v krásném prostředí obce. Doporučujeme všem turistům i cyklistům navštívit toto malebné místo na svých toulkách Vysočinou a spatřit tuto originální knihovničku na vlastní oči.

IVA DOSTÁLOVÁ Foto Kateřina Čejková

KATRUŠÁKOVÁ, Eva a Monika ŠKANDE-ROVÁ. Novinky kampaně Celé Česko čte dětem. *Biblio: o knihách ze všech stran*, 2014, 2(7) (srpen), s. 31. Příspěvek popisuje úspěchy a cíle celostátní kampaně Celé Česko čte dětem, kterou organizuje obecně prospěšná společnost stejného jména. Jednou z akcí je Babička a dědeček do školky, jejímž cílem je propojit generace. Podle ohlasů zapojených mateřských škol má akce velký úspěch. Druhou částí příspěvku je pozvánka na konferenci Čtení dětem mění životy. Její součástí budou například témata děti a média i rodinné a mezigenerační vazby.

SEIDL, Jan. Zapalovač, který mluví a říká: „Stop“. *Biblio: o knihách ze všech stran*, 2014, 2(7) (srpen), s. 27.

Článek popisuje anticenu Skřípec, kterou uděluje Obec překladatelů již dvacet let za mimořádně špatné překlady krásné literatury. Podrobné posudky na díla z užšího výběru jsou dostupné na www.obecprekladatelu.cz. Letos anticenu Skřípec získali dva překladatelé – Martina Černá (za překlad her argentinských dramatiků Rafaela Spregelburda a Eduarda Pavlovského) a Petr Polák (za plagiátorství starších překladů románu Charlotte Brontëové *Jana Eyrová* a souboru *Meč s fénixem a jiné povídky* Roberta E. Howarda).

ROSÍKOVÁ, Hana. Anabáze knihovny ze zámku Lešná u Zlína. *Magazin Zlín*, 2014, 20(8), s. 11.

Autorka se ve svém článku zabývá neradostným osudem zámecké knihovny rodu Seilern-Aspangů. V první části stručně popisuje prvotní zmínky o knihovně, dále její největší slávu až po konfiskaci zámku Lešná u Zlína v roce 1945, kde knihovna sídlila. V druhé části přibližuje velikost původního fondu, zmínky o knihovně v odborné literatuře. Dále se věnuje stěhování této knihovny na mnohé státní zámky v České republice a rozdrobení celistvého fondu čítajícího 5000 svazků, deset rukopisů a pět prvotisků. V závěru se věnuje vizím sestěhování fondu zámecké knihovny a předání do péče muzea ve Zlíně, které z prostorových a jiných důvodů nebyly naplněny.

VODSEĎÁLEK, Petr. Knihovna vítává neslyšící čtenáře. Hned jim vystavila průkazky. *Liberecký deník*, 2014, 149, s. 2. ISSN 1802-078X. Článek přibližuje spolupráci Centra pro zdravotně postižené Libereckého kraje a Krajské vědecké

knihovny v Liberci. Ve výsledku této spolupráce přibývalo v knihovně několik neslyšících čtenářů. V další části popisuje exkurzi do knihovny, při níž byli neslyšící občané seznámeni ve znakové řeči se službami knihovny, jednotlivými odděleními apod. Vyzkoušeli si také komunikaci pomocí přenosné indukční smyčky a prostřednictvím webových kamer. Internetová aplikace Skype umožňuje volání zdarma. Knihovna tak opět rozšířila své služby pro další skupinu spoluobčanů.

LUKÁŠOVÁ, Hana. Bibliobus má 75. narozeniny. *Mladá fronta DNES – Praha*, 2014, č. 179, s. 3. ISSN 1210-1168.

Příspěvek seznamuje s historií bibliobusu v Praze, který poprvé vyjel v roce 1939. Jeho činnost přerušila válka, po ní se obnovila a pokračuje až do současnosti. Dnes jezdí tři bibliobusy a zúčastňují se různých kulturních akcí. Více uživatelů využívá kamenné pobočky, ale loni si v rámci bibliobusů vypůjčilo 17 990 čtenářů téměř 53 000 knih.

NIVNICKÁ, Libuše a Ivana JUNGOVÁ. S košíkem pro výpůjčku: vstřícné služby. *Veřejná správa*, 2014, 25(16), s. 10–13. ISSN 1213-6581.

Rozhovor s ředitelkou Knihovny Jiřího Mahena v Brně ing. Libuší Nivnickou o službách Mahenovy knihovny, dostavbě budovy a reorganizaci služeb, vzniku knihovního klubu s kavárnou, zavádění technologických novinek (např. self-checku), projektu Knihovna v tramvaji, marketingu v knihovnách, elektronických informačních zdrojích, sociálních sítích, elektronických čtečkách aj.

MATULDA, Kamil. Mobilní rozhraní a knihovny. *Veřejná správa*, 2014, 25(16), s. 18 až 19. ISSN 1213-6581.

Autor působící na Ústavu informatiky na FPF SLU v Opavě a ÚISK FF UK v Praze popisuje ve svém příspěvku mobilní informační a komunikační technologie (m-ICT), a jak se díky nim změnilo knihovnické rozhraní. Vysvětluje problematiku mobilní webové stránky, responzivního webu i mobilních aplikací (např. PoNaK – Poklady Národní knihovny České republiky, mKatalog UTB aj.), jejich výhody a nevýhody. V závěru poukazuje na aspekty, podle nichž lze vybrat vhodné řešení.

Poznámka: *Veřejná správa*, 2014, 25(16), ISSN 1213-6581 je z velké části věnována našemu oboru.

Před 100 lety, 3. 11. 1914, zemřel rakouský expresionistický lyrický básník **Georg Trakl** (* 1887), autor *Šebestiána ve snu*, *Podzimní duše* či *Pisně zesnulých*.

Před 25 lety, 7. 11. 1989, zemřel moravský básník, prozaik a autor poezie pro děti **Jan Skácel** (* 1922), jeden z nejvýznamnějších a nejoblíbenějších českých básníků 20. století. Studoval gymnázium v Břeclavi, později v Brně, kde maturoval v roce 1941. Pak pracoval jako uvaděč v kině a později byl

totálně nasazen na stavby v Rakousku. Po skončení války vystudoval filozofii na Masarykově univerzitě. Od roku 1948 pracoval jako kulturní referent časopisu *Rovnost*, v roce 1954 přešel do literární redakce rozhlasu v Brně, kde zůstal až do roku 1963, kdy se stal šéfredaktorem kulturní revue *Host do domu a ROK (Revue otevřených kultur)*. V roce 1969 byl *Host do domu* zakázán a také Skácela postihl následně zákaz publikování. V 70. letech publikoval v samizdatu a v exilových nakladatelstvích. Od roku 1981 mohl opět publikovat i doma, ale pouze v brněnském nakladatelství Blok. V 80. letech začal také spolupracovat s divadlem. Jeho dílo bylo oceňováno v zahraničí – roku 1989 obdržel Petrarcovu cenu a cenu Vilenica 89. Jeho poezie je ovlivněná moravským folklorem i tradiční čínskou poezií, je jazykově úsporná a zdánlivě jednoduchá, zpěvná, tichá a pokorná, obsahuje tajemství, připomíná např. Halase či Reynka; básník věří v morální sílu člověka, je spjatý především s venkovským prostředím a s přírodou, která pro něj znamená oprostění od chaosu moderního světa. Jan Skácel je autorem těchto básnických sbírek: *Kolik příležitostí má růže*, *Co zbylo z anděla*, *Hodina mezi psem a vlkem*, *Smuténka*, *Metličky*, *Chyba broskví*, *Dávné proso*, *Naděje s bukovými křídly*, *Odlévání do ztraceného vosku*, *Kdo pije potmě víno*, *A znovu láska* (posmrtně) a mnoha výborů. Pro děti napsal několik básnických knížek i pohádek a je také autorem próz *Jedenáctý bílý kůň* a *Třináctý černý kůň*.

Před 340 lety, 8. 11. 1674, zemřel anglický básník **John Milton** (* 1608), autor rozsáhlých básnických eposů *Ztracený ráj* a *Ráj znovunabytý* a mnoha dalších básní a děl.

Před 60 lety, 8. 11. 1954, se narodil britský prozaik japonského původu **Kazuo Ishiguro**, nositel Booker Prize 1989 za román *Soumrak dne* (úspěš-

ně zfilmoval James Ivory s Anthonyem Hopkinsem a Emmou Thompsonovou); český dále vyšly romány *Malíř pomíjivého světa*, *Když jsme byli sýrotci* a *Neopouštěj mě* a soubor povídek *Nokturno*.

Před 80 lety, 9. 11. 1934, se narodil britský dramatik a scenárista **Ronald Harwood**, autor světově známých her *Garderobiér* (za filmovou adaptací byl nominován na Oscara za scénář) a *Na miskách vah* (také zfilmováno), držitel Oscara za scénář k Polanského filmu *Pianista*; pro film dále adaptoval např. romány *Božská Julie*, *Oliver Twist* či *Láska za časů cholery*.

Před 100 lety, 11. 11. 1914, se narodil americký židovský, levicově orientovaný spisovatel **Howard Fast** († 2003), jehož nejznámějším dílem je historický román o vzpouře otroků v antickém Římě *Spartakus*, který inspiroval i známý velkofilm Stanleyho Kubricka z roku 1960.

Před 80 lety, 12. 11. 1934, se narodil český spisovatel a filmař **Zeno Dostál** († 1996), autor fejetonů, povídek a několika novel inspirovaných znamenímí zvěrokruhu (*Rekrut*, *Vrata*, *Vodnář*, *Ryby*, *Lev a Štír* a další), režisér filmů *Král kolonád* a *Galet v údolí*.

Před 90 lety, 19. 11. 1924, se narodil český spisovatel a scenárista **Jan Otčenášek** († 1979), autor románů *Plným krokem*, *Občan Brych*, *Pokušení Katarina*, *Romeo*, *Julie a tma*, *Kulhavý Orfeus*, *Když v ráji přišlo* a dalších, spoluautor televizního seriálu *Byl jednou jeden dům*.

Před 320 lety, 21. 11. 1694, se narodil francouzský osvícenský filozof, básník a spisovatel **Voltaire**, vl. jm. François Marie Arouet († 1778), autor více než padesáti literárních děl, filozofických úvah, esejů a historických studií (*Oidipus*, *Smrt Césara*, *Zara*, *Iréne*, *Candide*, *Filozofické listy*, *Filozofický slovník*, *Historie Karla II.*, *Století Ludvíka XIV.*, *Panna Orleánská* a další).

Před 140 lety, 30. 11. 1874, se narodil britský politik, žurnalista, spisovatel a historik **Winston Churchill** († 1965), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1953), jeden z nejvýznamnějších státníků 20. století, premiér Velké Británie v letech 1940–1945 a 1951–1955, autor autobiografických děl a prací o své rodině, knižně vydaných válečných projevů, čtyřdílných *Dějiny anglicky mluvících národů* a monumentálních šestisvazkových dějin *Druhá světová válka* a dalších knih.

Britské knihovny a informační gramotnost

Vzpomínám si na malého čtenáře, který přišel do naší knihovny se skupinou spolužáků. Učitelka jim dala za úkol zaznamenat na jednu stránku sešitu, co najdou v knihovně o svém oblíbeném zvířeti. Chlapec měl radost z hrůzostrašného žraloka, kterého nakreslil do sešitu, i když už nestačil na to, aby napsal, jak se to zvíře jmenuje. Učitelka netušila, že svou činností vlastně šíří to, čemu se bude za půl století říkat „informační gramotnost“.

Teorie, které se dnes rozvíjejí kolem informační gramotnosti, patří sice na jedné straně do pedagogiky, ale na druhé i do základního poslání knihoven. Podle definice britské Asociace knihovníků a informačních pracovníků (CILIP) je informační gramotnost *znalost* kdy a proč je informací zapotřebí, kde se nacházejí a jak je eticky ohodnotit, užít a komunikovat. [“*Information literacy is knowing when and why you need information, where to find it, and how to evaluate, use and communicate it in an ethical manner.*”]

Malý čtenář, na kterého jsem si vzpomněla, splnil všechny kroky naznačené v této definici – definovat potřebu (vyhověl paní učitelce), najít zdroj (našel obrázkové knížky o zvířatech), hodnotit nález (vybral si obrázek, který se mu líbil), užít nález (obrázek obkreslil do sešitu), komunikovat výsledky (úkol odevzdal učitelce).

Různé definice informační gramotnosti se shodují v tom, že informačně gramotný člověk by měl mít určité vlastnosti a dovednosti. Z hlediska pedagogického dokázal zmíněný čtenář dovednost (splnil úkol), etickou úroveň (kresba je jeho vlastní dílo), spolupráci s širším okolím (účastnil se kolektivního vzdělávacího úkolu).

V současné odborné literatuře je informační gramotnost definována v širokých souvislostech, má vztah k různým jiným gramotnostem a nesmí za ně být zaměňována, i když se navzájem doplňují. Jsou to například počítačová gramotnost, funkční gramotnost, literární gramotnost, dokumentová gramotnost, numerická gramotnost, jazyková gramotnost.

V minulosti se šíření dnešní „informační gramotnosti“ provozovalo pod různými jinými jmény jako seznámení s knihovnou, úvod do bibliografie, vzdělávání čtenářů, vyhledávání informací, badatelské metody atd. Obvykle je organizovaly knihovny.

Studium informační gramotnosti se dnes objevuje na všech stupních vzdělání – od základní školy až po univerzitu. Knihovny v tomto vzdělávání hrají svou roli. Tak například knihovna Cambridge University vydala osnova pro studium informační gramotnosti nazvané *A New Curriculum for Information Literacy*. Arcadia Project, Cambridge University Library, July 2011 (http://arcadiaproject.lib.cam.ac.uk/docs/ANCIL_final.pdf).

Britská Asociace knihovníků a informačních pracovníků podporuje rozvoj informační gramotnosti (<http://www.cilip.org.uk/cilip/advocacy-awards-and-projects/advocacy-and-campaigns/information-literacy>), snaží se ovlivnit členy, aby svou činností přispívali k jejímu rozvoji. Jedna ze zájmových skupin CILIPu se tomuto námetu zcela věnuje (<http://www.informationliteracy.org.uk/>). Má webovou stránku, vydává časopis *The Journal of Information Literacy* a každý rok organizuje konferenci. Letos v srpnu proběhla na Hallam University v Sheffieldu pod názvem *Librarians' Information Literacy Annual Conference* (LILAC) (www.lilacconference.com). Další několikadenní srpnové setkání se konalo v londýnském Barbicanu a bylo nazvané *Wikimania*. Organizovali ho lidé kolem Wikimedia movement a i mezi nimi jsou knihovníci (http://wikimania2014.wikimedia.org/wiki/Main_Page).

DO ČÍSLA PŘISPĚLI

Bc. Hana Ferdová – Městská knihovna Horažďovice **Mgr. Martin Gruber** – Krajská knihovna Karlovy Vary **Mgr. Eva Husáková** – Obecní knihovna Chrustenice **Ing. Jan Kaňka** – Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně **Michaela Němcová** – Krajská knihovna Karlovy Vary **Mgr. Alena Petruželková** – Knihovna Památníku národního písemnictví, Praha **Mgr. Jarmila Příbylová** – Národní knihovna ČR **PhDr. Karel Sosna** – Parlamentní knihovna ČR **PhDr. Jaroslava Svobodová** – Národní knihovna ČR **Denisa Szaflnerová** – Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem **PhDr. Pavel Šídák, Ph.D.** – Literární akademie, Praha **Ivana Troupová** – Městská knihovna v Českém Krumlově **Nikola Zamazalová** – Krajská knihovna Karlovy Vary

Zkušenosti z Univerzity UNAM v Namibii ukazují, že místní vysokoškolská knihovnici jsou odborně velmi zdatní akademičtí pracovníci. Svými službami primárně podporují vědecké pracovníky univerzity a studenty, ale zapojují se i do mezinárodních výzkumných projektů např. ve vzdělávání, které mohou zlepšit jejich odborné kompetence i postavení v rámci univerzity. Zajímavým byl společný projekt finské a namibijské univerzity, který hledal specifické kompetence pro akademické knihovníky, jejich zaměření na výzkum a vědu, což je na univerzitách nedílnou součástí jejich práce. Zaměstnanci knihoven v pracovních týmech diskutovali a definovali všechny pozice v akademické knihovně, popsali ukazatele výkonnosti a souvislosti každého popsaného pracovního místa s dalšími pozicemi nejen v rámci knihovny, ale také v rámci celé univerzity. Zjistili, že docházelo k zdvojení funkcí, odhalili nedostatky v poskytování služeb a poukázali na nekvalitní management, což vyústilo v personální změny. Kvalita služeb, které akademičtí knihovníci poskytují, se po personálním auditu zlepšila a projekt měl velký dopad především na pracovní procesy a rozhodování managementu. Díky projektu si knihovnici uvědomují výhody týmové spolupráce a sdílení znalostí se zahraničními kolegy. (*IFLA Journal – Volume 40, Number 2/June 2014, s. 120–127*)

Rozvoj digitálních médií v Dánsku představuje velkou výzvu pro veřejné knihovny a jejich základní služby. Digitalizace knih v severských zemích knihovny zatím neohrožuje, ale rozvoj digitalizace vlastně pohřbil půjčování hudebních nosičů a filmů na DVD. Knihovny nemohou soutěžit se službami typu Spotify a Netflix, které způsobují pokles využívání služeb veřejných knihoven. Dánské knihovny proto řeší, zda mají budovat vlastní hudební a filmové databáze konkurenčních komerčních projektů. Netflix ve své aktuální kampani přiznává, že jeho služby soupeří nejen s televizními kanály, ale primárně i o volnočasové aktivity uživatelů. V Dánsku zatím není volný přístup k e-knihám a zůstává otázkou, zda se stanou standardní komoditou, jako je

film a hudba, které nabízejí tyto komerční projekty. Ovšem riziko vyřazení knihoven z volnočasových aktivit si dánské knihovny uvědomují velmi silně! Pro jejich budoucnost bude důležité, zda uživatelé dostanou kvalitu a přidanou hodnotu knihovnických služeb a knihovny budou shromažďovat dokumenty a propagovat literaturu, což bylo doposud jejich hlavním posláním. Dánský knihovní zákon stanoví, že cílem veřejné knihovny je osvěta, vzdělávání a kulturní aktivity, knihovní sbírky jsou prostředkem k dosažení tohoto cíle. Přesto si dánské knihovny uvědomují, že boj o volnočasové aktivity uživatelů bude tvrdý.

(*Scandinavian Public Library Quarterly – Vol. 47, No. 2/2014, s. 7–11*)

Organizačního zabezpečení projektu Europeana 1914–1918 se na Slovensku ujala Slovenská národní knihovna, jako jeden ze zakládajících členů digitální knihovny Europeana. Stalo se tak na podnět ředitelky projektu Europeana Jill Cousins v říjnu 2012 na konferenci ředitelů evropských národních knihoven. V intencích zapojení slovenské veřejnosti do plánu archivace a zpřístupnění historických materiálů z první světové války se Slovenská národní knihovna zavázala zorganizovat sérii tzv. sběrných dní rodinných vzpomínek. Europeana je evropský digitální archiv, knihovna a muzeum. Tento internetový portál funguje jako rozhraní k milionům knih, obrazů, filmů, muzejních předmětů, archivních dokumentů z celé Evropy. Prostřednictvím jednoduchého vyhledávání a virtuálních výstav přibližuje veřejnosti duchovní a kulturní dědictví. Projekt *Europeana 1914–1918* se zaměřuje na shromažďování, uchovávání a zpřístupňování dosud nezveřejněných předmětů a vzpomínek, které jsou bezprostředně spojené s jednou z nejkrvavějších událostí historie lidstva. Na Slovensku do virtuálního archivu přispěli muži i ženy různých věkových kategorií, přímí potomci, ale i sousedé či známí očitých svědků světového konfliktu. Slovenská národní knihovna věří, že projekt Europeana přispěje k tomu, aby lidé nikdy na tuto strašlivou historii nezapomněli! (*Knížnica – Číslo 2, 2014, s. 22–25*)

Úplný přehled novinek najdete na adrese

http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=09_Okn/Prirustky.htm

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Les bibliothèques en Europe : organisation, projets, perspectives / sous la direction de Frédéric Blin. [Knihovny v Evropě. Organizace, projekty, perspektivy.] Paris: Éditions du Cercle de la librairie, 2013. 340 s. : 1 mapa. Collection Bibliothèques.

ISBN 978-2-7654-1368-4 Kfe T 233075

DIMČEV, Aleksandár. To libraries, with love : the library-information policy of Bulgaria 1989–2013 (a collection of papers, projects and articles). [Knihovnam s láskou. Knihovnicko-informační politika v Bulharsku 1989–2013; sborník dokumentů, projektů a článků.] Sofia: „St. Kliment Ohridski“ University Press, 2013. 287 s. Universitetska biblioteka, no. 506.

ISBN 978-954-07-3501-6 Kfe 39.709

GUZNER, Salo Semenovič, L. A. KOŽEVNIKOVA, O. V. MAKEJEVA. Adaptacija bibliotek : podchody, metody, modeli, praktika : naučno-metodičeskoje posobije. [Adaptace knihoven : přístupy, metody, modely, praxe : vědecko-metodičká příručka.] Moskva: Libereja-Bibinform, 2013. 159 s. : il. (grafy, tabulky). Bibliotekar i vremja. XXI vek, no. 145.

ISBN 978-5-8167-0055-9 Kfe 9.694/B

LUCAS, Jennifer. Die Bibliothek als Ort der interkulturellen Begegnung : Bachelorarbeit im Studiengang Bibliotheks- und Informationswissenschaft an der Hochschule für Angewandte Wissenschaften Hamburg. [Knihovna jako místo mezikulturního setkávání. Bakalářská práce v oboru knihovnictví a informační vědy na Univerzitě aplikovaných věd v Hamburku.] Wiesbaden: Dinges & Frick, 2013. 184 s. : grafy, tabulky. B.I.T. online Innovativ, Bd. 41.

ISBN 978-3-934997-47-9 Sbd 39.797

MIRABILE, Antonio. From acquisition to exhibition : a handbook for libraries and archives in Uzbekistan. [Od akvizice k výstavě. Příručka pro knihovny a archivy v Uzbekistánu.] Paris: UNESCO, 2012. 64 s. : il. (některé barev.), faksim.

ISBN 978-9943-11-140-0 Kfe T 227513

PINNELL-STEPHENS, June. Protecting intellectual freedom in your public library : scenarios from the front lines. [Ochrana intelektuální svobody ve veřejné knihovně. Scénáře z předních linií.] Chicago: American Library Association, 2012. xi, 148 s. : il.

ISBN 978-0-8389-3583-5 Xd 39.503

SILBERNAGEL, Sabrina. Kulturmittlung an Wissenschaftlichen Bibliotheken : Bestandsaufnahme und Entwicklungsmöglichkeiten : Bachelorarbeit im Studiengang Bibliotheks- und Informationsmanagement an der Hochschule der Medien Stuttgart. [Kulturní mediace ve vědeckých knihovnách. Současný stav a možnosti vývoje. Bakalářská práce z oboru knihovnictví a informační vědy na Univerzitě médií ve Stuttgartu.] Wiesbaden: Dinges & Frick, 2013. 101 s. : il. B.I.T. online Innovativ, Bd. 42.

ISBN 978-3-934997-48-6 Oba 39.796

Služby knihoven knihovnam : krajské programy regionálních funkcí na podporu knihoven. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2014. 14 s. : barev. il.

ISBN 978-80-7050-635-6 Kfg 9.687/B

Statut Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. [Statuty Spolku polských knihovníků.] Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, 2013. 43 s. : barev. il.

ISBN 978-83-64203-13-8 Kp 9.700/B

Sítě knihoven

Eesti Rahvusraamatukogu : aastaraamat 2012 = National library of Estonia : yearbook 2012. [Národní knihovna Estonska. Ročenka 2012.] Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu, 2013. 30 s., 15 s. příl. : barev. il., grafy.

ISSN 1736-4418 Taa 9.573/B

Gloria musaealis 2013 : XII. ročník Národní soutěže muzeí : výroční zpráva / texty soutěžící muzea a galerie, Irena Chovančíková. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2014. 71 s. : barev. il.

ISBN 978-80-86611-59-4 Tde 9.688/B

OVČINA, Ismet. 64 godina postojanja i rada Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine. [64. výročí existence a fungování Národní a univerzitní knihovny Bosny a Hercegoviny.] Sarajevo: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, 2012. 80 s. : barev. il.

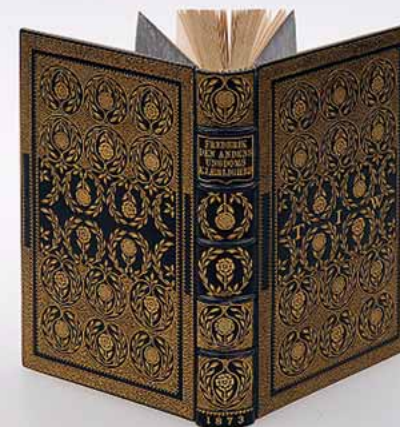
ISBN 978-9958-500-61-9 Taa 9.581/B

Van IMPE, Jan. The University library of Leuven : historical walking tour. 2nd rev. ed. [Univerzitní knihovna v Leuvenu. Historická prohlídka.] Leuven: Lipsius Leuven, 2012. 129 s. : il., portréty, faksim.

ISBN 978-90-5867-925-3 Tb K 55016

SBÍRKOVÉ FONDY

V KNIHOVNÁCH MUZEÍ A GALERIÍ

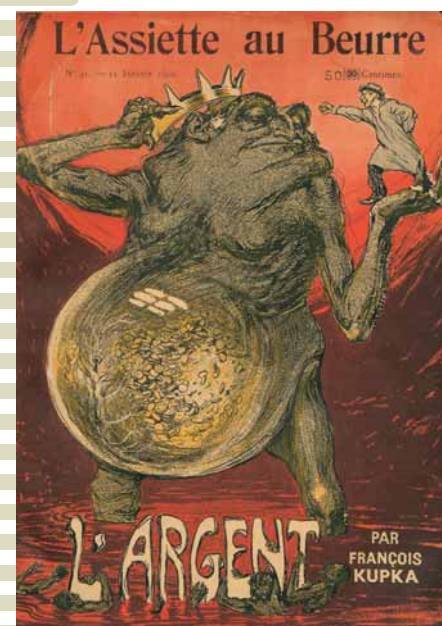

↑ Celokožená, francouzská vazba

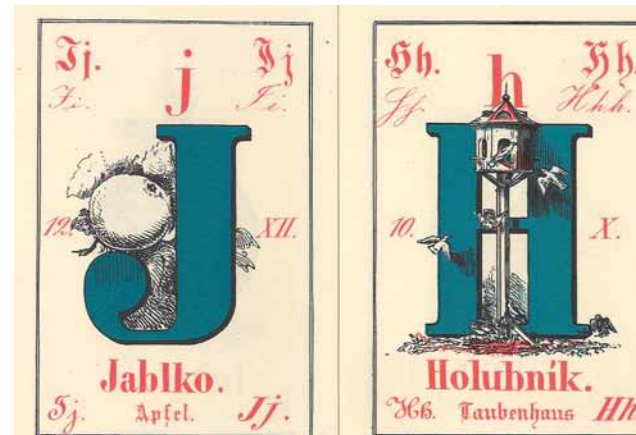

↑ Bibliofil

Ilustrace Artuše Scheinera →

↑ Z knihovny Jiřího Karáska ze Lvovic

Malý slabikář z Landfrasovy tiskárny →

FOTOSOUTĚŽ

**Knihovna
jako obývánk
města – obce**

Chcete, aby se vaše knihovna dostala na obálku časopisu **Čtenář: měsíčník pro knihovny?**

2013

2014

2015

Potom neváhejte a zašlete nám snímky z vaší knihovny podle níže uvedených podmínek. Jako cenu můžete zároveň získat předplatné Čtenáře na příští rok. Uzávěrka soutěže je 30. listopadu 2014.

PRÁVIDLA FOTOSOUTĚŽE

Vyhlašovatel

— Časopis Čtenář – měsíčník pro knihovny
(vydavatel Středočeská vědecká knihovna
v Kladně, příspěvková organizace)

Účel fotosoutěže

Ze zaslaných fotografií do soutěže vybere porota 11 snímků, které budou tvořit obálky časopisu Čtenář v roce 2015.

Téma

— **Knihovna jako obývánk města – obce**

Téma je založeno na skutečnosti, že mnohé české knihovny procházejí v posledních letech výraznou proměnou, vznikají knihovní budovy nové se zajímavými prostory pro všechny generace a skupiny čtenářů. Fotografie by tedy měly být zaměřeny na nové interiéry knihoven, ty které prošly rekonstrukcí, modernizací, ale i na takové prostory, ve kterých se u vás čtenáři cítí už mnoho let jako doma. Velmi atraktivní jsou v knihovnách například dětská oddělení, vznikají nápaditá studijní místa či minimalistická a účelná zákoutí. Nebudeme vás příliš omezovat, téma je variabilní. Některé knihovny mají již takové fotografie k dispozici ve svých archivech, i ty můžete přihlásit do soutěže.

Podmínky účasti

- Přihlášeným účastníkem soutěže se osoba stává zasláním fotografie(i) a uvedením všech potřebných údajů vypsanych níže.
- Účastník soutěže musí být autorem přihlášených fotografií, vlastní k nim veškerá práva. Vlastnictví autorského práva k zaslaným fotografiím potvrzuje účastník přihlášením do soutěže.
- Podmínkou účasti v soutěži je zaslání těchto údajů: *jméno a příjmení, adresa, e-mailový kontakt.*
- Každý účastník může zaslat maximálně **tři fotografie**.
- Fotografie přijímáme v elektronické podobě na e-mail: **ctenar@svkkl.cz** či prostřednictvím služby **www.uschovna.cz**.

Technické požadavky

- Fotografie musejí mít **výškový** formát o rozměrech alespoň 2000 x 2800 obrazových bodů (pixelů), tj. cca 18 x 24 cm při rozlišení 300 dpi
- Datový formát .jpg (v nejvyšší kvalitě) nebo .tif, rozlišení 300 dpi
- Barevný model RGB

Termíny

1. **Vyhlášení soutěže: říjen 2014**
2. **Uzávěrka zasílání fotografií: 30. listopadu 2014**
3. **Vyhodnocení – výběr na obálky: prosinec 2014**
4. **Vyhlášení výsledků: prosinec 2014**

Podrobné podmínky jsou uvedeny na <http://ctenar.svkkl.cz>